

НЕПРАВОМІРНІСТЬ ПЕРЕДАЧІ
КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ
МОСКОВСЬКОМУ ПАТРІАРХАТУ
1686 РОКУ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ
ПЕРШОДЖЕРЕЛ ТА ПЕРЕКЛАДІВ
ПАТРІАРШИХ ГРАМОТ

УДК 348-07: 271.2-27.9

ORCID: 0000-0001-5361-3554

DOI: 10.35332/2411-4677.2019.19.3

Леся ЗВОНСЬКА

Надання Томосу про автокефалію Православній Церкві України у 2019 році через довгих 333 роки відновило історичну справедливість щодо фактів передачі Київської митрополії Московському патріархату в 1686 році. Про неправомірність повного підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату та її справжній юридичний статус, який був прописаний у грамотах 1686 року Діонісія, патріарха Константинопольського, та Досифея, патріарха Єрусалимського, можна говорити на підставі зіставного аналізу грецького тексту цих грамот, їх староросійського перекладу та зробленого автором статті українського перекладу. Цей розбір показує значні спекулятивні переколювання і перетлумачення букви і смислу цих грамот упродовж такого тривалого часу.

Розглядаючи тексти цих доле-носних в історії нашої Церкви документів, навіть більше, працюючи над їх перекладом українською мовою, можна чітко сказати про нелегітимність і порушення церковно-правових норм з боку Московського патріархату щодо повного підпорядкування Київської митрополії.

У статті розглянуто трилінгву текстів документів, що стосуються передачі Київської митрополії Московському патріархату 1686 року: грецький текст, староросійський та український переклади грамот Діонісія, патріарха Константинопольського, до царів Івана і Петра Олексійовичів та царівни Софії Олексіївни (9 травня 1686 р.), Діонісія, патріарха Константинопольського, до патріарха Московського (9 червня 1686 р.), Досифея, патріарха Єрусалимського до царів Іоана і Петра Олексійовичів (квітень 1686 р.). Проведений зіставний аналіз оригіналу та перекладів засвідчив як певні лексико-семантичні розбіжності грецького тексту і російського перекладу (які можна розглядати як lapsus translationis, так і lapsus sensus), так і свідомі переколювання юрисдикційного статусу Київської митрополії за цими документами.

Ключові слова: Київська митрополія, Київський митрополит, Вселенський патріарх, Московський патріарх, патріарші грамоти, трилінгва.

Дослідження богословського та церковно-правового дискурсу грамот, палеографічний аналіз документів, а основне – адекватний переклад грецького тексту засвідчують як певні лексико-семантичні розбіжності грецького тексту і російського перекладу (які можна розглядати як *lapsus translationis*, так і *lapsus sensus*), так і свідомі перекручення юрисдикційного статусу Київської митрополії за цими документами (і це навіть при правильному прочитанні і перекладі староросійською мовою), як от:

1) тимчасовість уступки Константинопольським патріархатом Київської митрополії з огляду на певні потреби (ήνیکا παρεμπέση χρεία коли постане потреба): χειροτονείσθαι δηλαδή μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου ἐν αὐτῇ ήνικά παρεμπέση χρεία παρὰ τοῦ μακαριωτάτου π(ατ)ριάρχου Μοσχοβίας *есть хиротонисатися Митрополиту Киевскому въ ней, егда приключится нужда, отъ блаженнѣйшаго Патріарха Московскаго \ коли постане потреба, від блаженнішого патріарха Московського одержувати в ній висвячення митрополиту Київському;*

2) з огляду на певний час дії конкретних причин: δοθῆναι ἄδειαν τῷ μακαριωτάτῳ π(ατ)ριάρχῃ Μοσχοβίας χειροτονεῖν μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου, ήνικά ἐμμένει ὑστερουμ(έν)/η/ γνησί(ου) ἀρχιελεῖως ή μ(ητ)ρόπολις αὕτη, ή δι'εὐλόγους αἰτί(ας) καθαιρεθῆ ὁ ἀρχιερατεύ(ων) *давати волю блаженнѣйшему Патріарху Московскому хиротонисати Митрополита*

Lesya ZVONSKA

INFRINGEMENT OF THE TRANSMISSION OF THE KYIV METROPOLITANATE TO THE MOSCOW PATRIARCHATE IN 1686: THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE ORIGINALS AND TRANSLATIONS OF PATRIARCHAL CHARTERS

The article deals with the trilingue of the texts of documents concerning the transfer of the Kyivan Metropolitanate to the Moscow Patriarchate in 1686: Greek text, Old Russian and Ukrainian translations of the charters of Dionysius, Patriarch of Constantinople, to the kings (tsars) Ivan and Peter Alekseevich and the princess Sophia Alexeiivna (May 9, 1686), Dionysius, Patriarch of Constantinople, to the Patriarch of Moscow (June 9, 1686), Dosifei, Patriarch of Jerusalem to the kings (tsars) Ivan and Peter Alekseevich (April 1686). The study of theological and church-legal discourse of letters, palaeographic analysis of documents, and the main - an adequate translation of the Greek text, testify to certain lexical-semantic differences between the Greek text and the Russian translation (which can be viewed as lapsus translationis and lapsus sensus), as well as conscious distortions the jurisdictional status of the Kyiv Metropolitanate on these documents (even with the correct reading and translation in the old Russian language). To a certain extent, even the Old Russian translation attests to the legal status of these letters, the so-called ἐκδόσεως γράμμα «edition of the letter» (as translated there,

Київського, егда пребываетъ лишенная искренняго Архіерея Митрополія сія, или ради благословенныя вины отложенъ будетъ архіерательствующій \ нада-ти дозвіл блаженнішому патріарху Московському висвячувати митрополита Київського в той час, коли ця митрополія перебуває позбавленою істинного архіерея, або коли внаслідок благословенних причин буде відсторонений архіерей;

3) і надати лише ἄδεια дозвіл (поняття ἄδεια «дозвіл» у староросійському тексті перетлумачено в іншу правову площину перекладом «воля») патріарху Московському висвячувати митрополита Київського: ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχολίας καὶ πάσης Ῥωσσίας κύριος Ἰωακείμ, ὁ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς καὶ περιπόθητος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος ἔχη ἐπ' ἀδείας χειροτονεῖν Κιόβου Μητροπολίτην блаженніший патріархъ Московскій и всея Россіи киръ Іоакимъ, иже во Святомъ Дусѣ возлюбленный и возжеленный братъ и сослужитель нашего умѣренія, да имѣетъ волю хиротонисати Киевскаго митрополита \ блаженніший патріарх Московскій і всієї Русі, кир Іоаким, у Святому Дусі улюблений і жаданий брат, і співслужитель нашої мірності має за дозволом висвячувати Київського митрополита;

4) з огляду на постаду необхідність та поступаючись правовими нормами: τρόπῳ συγκαταβατικῶ ἄνευ образомъ снисходительнымъ \ через поблажливість;

5) у силу ікономії, а не акривії: διδόντος οἰκονομικῶς ἐκεῖνῳ τὴν τοιαύτην ἄδειαν подаюцу со смотрѣніемъ ему сицевую волю \ надаючи йому цей дозвіл через ікономію;

6) залишаючи при цьому верховенство Константинопольського патріарха над Київською митрополією, для якої Московскій патріарх є лише намісником Вселенського патріарха: νὰ εἶναι

«letters»), which, due to political circumstances, was ignored by the complete subordination of the Kyivan Metropolitanate to the Moscow Patriarchate. Changing the church - legal paradigm in Ukraine gives an opportunity to look impartially both at the cultural and historical context of those events and directly to the original source and the translations of these charters. The texts of all three charters clearly and unambiguously certify the fact that during the transfer of the Kyivan Metropolitanate to the Moscow Patriarch the supremacy of the Patriarch of Constantinople remained.

The charter of Patriarch Dosipheus, which is a kind of invective to the decision of the Patriarch of Constantinople to give permission to the Moscow Patriarch to ordain the Metropolitan of Kyiv, reveals many points of violation of the church ethical norms and the artificiality of the reasons for this transfer.

Key words: Kyiv

Metropolitanate, Metropolitan of Kyiv, Ecumenical Patriarch, Moscow Patriarch, Patriarchal Diplomas, Trilingue.

ἐπαρχία μὲν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτροπουμένη δὲ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Π(ατ)ριάρχου Μοσχοβίας *и да будетъ епархія убо Константинопольскаго, намѣстничествующая же отъ святѣйшаго патріарха Московскаго \ нехай епархія буде Константинопольскаго патріарха, а святѣйшии патріарх великої Московїи буде намѣстником;*

7) згадуючи ім'я Константинопольського патріарха першим у диптиху ἡνίκα ὁ Μητροπολίτης Κιόβου ἱερουργῶν εἶη τὴν ἀναίμακτον καὶ θείαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ, μνημονεύοι ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ονόματος τοῦ παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ἐξ αὐτοῦ πάντα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης πέρατα διαδιδόμενα, καὶ πηγὴ πάντων ὧν, καὶ τρόπῳ συγκαταβατικῶ χρωμένη διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας, καὶ παρατιθεμένη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας τὴν ταύτης ὑποταγὴν, ἔπειτα τῷ Πατριάρχου Μοσχοβίας. *егда митрополитъ Кіевскій, дѣйствуяй безкровную и божественную литургію в той епархіи, да воспоминаетъ в первыхъ пречестное имя святѣйшаго вселенскаго патріарха, понеже отъ него вся благая в концы вселенныя подаваются, и источникъ всеѣмъ сушь и образомъ снисходителскимъ употребляйся ради преждереченныхъ винъ и полагающа на престолъ патріарха Московскаго сего покорство, потомъ патріарха Московскаго. \ коли митрополит Кіевскій буде здійснювати безкровну і Божественну літургію в цій епархії, то нехай згадує серед перших шановане ім'я святішого Вселенського патріарха, як такого, від якого блага на всі кінці вселенної поширюються і який є джерелом усього, і який через вказані причини виявив поблажливість, і поклав на патріарха Московського підлеглисть цієї [митрополії], а вже потім [слід згадувати] патріарха Московського;*

8) а лише потім Московського патріарха і лише як свого духовного керівника: ἔπειτα τοῦ π(ατ)ριάρχου Μοσχοβί(ας) ὡς γέροντος αὐτοῦ якоже старτѣйшаго своего \ а потому – патріарха Московського, як свого старця;

9) численні порушення етико-правових норм цієї передачі, зокрема шостий пункт у їх переліку: Ἐκτον, μὴ ζητεῖν τοῦτο διὰ χρημάτων, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τὴν πίστην καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν πιστῶν, οὐχ ὡς νῦν ὅπου ὁ τιμιάτατος πρέσβυς ἐμήνισεν ἡμῖν, ὅτι ἂν δώσομεν γράμμα, δίδοι καὶ ἔλεος καὶ ἂν δὲν δίδωμεν, οὐ δίδωσι. Καὶ τοῦ κῦρ Διονυσίου ὅς ἐζήτει τὰ χρήματα, ἀπεκρίθη ὁ ἄρχων ὅτι ἔχει μάθημα Βασιλικὸν πρῶτον νὰ πάρη τὰ γράμματα, καὶ ὕστερον νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα. Καὶ πρέπον εἶναι τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μεγάλης Μοσχοβίας νὰ ζητῇ ἀπὸ μητέρα τῆς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν τὰ πνευματικὰ χαρίσματα μὲ ἄσπρα (sic). Καὶ τάχα τὸ γράμμα ἐκεῖνο ὅπου νὰ πάρη ἡ ἐντι-

μότης τοῦ ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μὲν τέτειον τρόπον τῆς ζητήσεως καὶ με ἄσπορα (sic), εἶναι δίκαιον, εἶναι γράμμα ἅγιον ; Καὶ ἂν εἶναι πτωχοὶ καὶ ἐσυνήθησαν νὰ πέρουν (sic) ἄσπορα (sic), νὰ δίδουν γράμματα, πρέπον εἶναι τῇ ἡμετέρῃ [sic] ἐκκλησίᾳ νὰ ζητῇ με τέτοιον τρόπον, τέτοια μεγάλα ζητήματα, τὰ ὅποια ἄμποτες ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ τὰ παραβλέψῃ *Шестое: не просити сіе черезъ денги, но просто, вѣрны ради и пользы вѣрныхъ, не якоже нынѣ, когда честнѣйшій посланный извѣщаетъ намъ, яко аще дадимъ грамату дастъ и милостыню, и аще не дадимъ — не дастъ. И киръ Діонисію, иже вопрошаше денегъ, отвѣща онъ, яко имѣетъ наказъ царскіи прежде взяти грамматы и потомъ дати деньги. И подобаетъ ли апостольской великія Москвы просити отъ матери своей восточныя церкви духовная дарованія за денги? И негли граммата оная, юже емлетъ честность его отъ Константинопольскаго, и такимъ образомъ прошенія, и изъ денегъ, естли ввредна, естли граммата достойна? И аще суть нищии и обыкли имати денги и давати грамматы — льпо естъ вашей церкви просити такимъ образомъ сицевая великая прошенія, яже дабы святыи Богъ презритъ \ По-шосте, не вимагати цѣого за гроші, але лише задля віри і користі вірних, а не так, як сьгодні шановний посол сповістив нам: якщо ми дамо грамоту, то він дасть милостиню, якщо ж не дамо, то не дастъ. І коли кир Діонісіи запитував про гроші, пан відповів, що має царський наказ спочатку отримати грамоту, а потім видати гроші. І чи личить апостольській церкві великої Московії вимагати від своєї матері – східної церкви духовного дару за гроші? І чи швидко ця грамота від Константинопольського патріарха додала б їй пошани, якщо була б отримана за гроші, то чи була б вона справедливою, чи була б освяченою? Коли убогі й звикли брати гроші, щоб давати грамоти, то чи личить вашій церкві добиватися такого великого дару таким способом, який святыи Бог зневажає.*

Звернімося до першоджерел, тобто до грецького тексту цих документів, проаналізуймо оригінал та староросійський і український переклади. У фрагментах грамот поняття та цитати, які засвідчують різні юрисдикційні інтенції і правові наслідки, виділено нами напівжирним шрифтом.

Грамоти подані трилінгвою за такими джерелами:

– грецький текст:

Грамота Діонісія, патріарха Константинопольського, до царів Івана і Петра Олексійовичів та царівни Софії Олексіївни (9 травня 1686 р.) – Dionysios Carjam RGADA Fond 52 opis 2 N° 669;

Грамота Діонісія, патріарха Константинопольського, до патріарха Московського (9 червня 1686 р.) – МІЕТ/ІПА. № 22. Fol. 202r–203r;

Грамота Досифея, патріарха Єрусалимського до царів Іоана і Петра Олексійовичів (квітень 1686 р.) – Ф. 301 (ЦАМ КДА), 405п; – староросійський текст за АЮЗР, Ч. I, том V:

Грамота Діонісія, патріарха Константинопольського, до царів Івана і Петра Олексійовичів та царівни Софії Олексіївни (9 травня 1686 р.) – XXXIX, с. 166-168;

Грамота Діонісія, патріарха Константинопольського, до патріарха Московського (9 червня 1686 р.) – XLI, с. 172-176;

Грамота Досифея, патріарха Єрусалимського до царів Іоана і Петра Олексійовичів (квітень 1686 р.) – XXXV, с. 147-157;

– український переклад автора статті.

Письмо Діонісія, патріарха Константинопольського, къ царямъ Іоанну и Петру Алексѣвичамъ и царевнѣ Софѣѣ Алексѣевнѣ, съ изъявленіемъ своего согласія на подчиненіе Кіевской митрополіи Московскому патріарху. 1686 г., мая.

Διονύσιος, ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οὐκουμενικὸς Πατριάρχης.

Діонісій, милістю Божією архієпископ Константинопольській, новаго Рима, и вселенській патріархъ.

Діонісій, милістю Божою, архієпископ Константинополя, нового Риму і Вселенський Патріарх.

Γαληνότατοι, κράτιστοι, Θεόσπεπτοι, Θεοφρόνητοι, νικηταὶ τροπαιούχοι καὶ ὑπερασπιτᾶι τοῦ Χριστιανικοῦ γένους, ἐλέω Θεοῦ Αὐθένται, Βασιλεῖς, καὶ Μεγάλοι Κνέζιδες, ἐυσεβέστατοι ἀδελφοὶ Κύριοι Κύριοι Ἰωάννη, Πέτρε καὶ Σοφία Αλεξιοβίτηδες, πάσης Μεγάλης καὶ Μικρᾶς καὶ Ἀσπτρῆς Ῥώσσιας, καὶ Αὐτοκράτορες Μοσχοβίας, Βλάντιμιρίου, Κίθβου, Νοβογρადίου, Βασιλεῖς Καζανίου, Βασιλεῖς Ἀστραχανίου, Βασιλεῖς Σιμπιρίου, Μεγάλοι Αὐθένται Πισχοβίου, καὶ Μεγάλοι Κνέζιδες Λίτφας, Σμολέντζκας, Ντεβερίου, Βολινοτζκίου, Πουτοσκίου, Γιγγοροσκίου, Περισκίου, Νταντζκίου Μπουγαρίας, καὶ ἄλλων πολλῶν Αὐθένται, καὶ Μεγάλοι Κνέζιδες τῆς χαμιλῆς γῆς Τζερινχοζίου, Ρεζανίου, Πολοτζκίου, Ομπποροσκίου, Ροστοβίου, Κοντιοσκίου, Τεροσλαβί-

Тышайшии, державнѣйшии, Богомъ вѣнчанныи, Богомъ хранимии, побѣдители и побѣдоносцы и защитители христіанскаго рода, милістю Божією великіе государи, цари и великія князи благочестивѣйшія братія государи, государи Іоаннъ, Петръ и Софія Алексіевичи, всея великія, и малыя, и бѣлыя Россіи, и самодержцы Московскіе, Кіевскіе, Владимірскіе, Новгородскіе, цари Казанскіе, цари Астраханскіе, цари Сибирскіе, государи Псковскіе и великіе князи Смоленскіе, Тверскіе, Югорскіе, Пермскіе, Вятскіе, Болгарскіе и инѣхъ, государи великіе князи Новаграда—низовскіе земли, Черниговскіе, Рязанскіе, Ростовскіе, Ярославскіе, Бѣлозерскіе, Удорскіе, Обдорскіе, Кондинскіе и всея сѣверныя страны повелители,

Найтихіші, найдержавніші, Богомъ вѣнчані, Богомъ бережені, переможці, триумфатори й захисники христіянського роду, милістю Божою самодержці, царі і великі князі, найблагочестивіші братія-володарі, правителі Іван, Петро і Софія Олексійовичі, всієї Великої і Малої, і Білої Росії, і самодержці Московські, Владимірські, Кіївські, Новгородські, царі Казанські, царі Астраханські, царі Сибірські, великі правителі Псковські і великі князі Литовські, Смоленські, Тверські, Волинські, Подольські, Югорські, Пермські, Данцигські, Булгарські й багатьох інших [земель] правителі, великі князі [Новгорода] нижніх земель, Чернігівські, Рязанські, Полоцькі, Обдорські, Ростовські, Кондінські, Ярославські, Білозерські, Удорські, Обдорські, Ліфляндські, Мстиславські, і

ου, Πελοζερίου, Ουντουρίου, Βετορσκιού, Λιθλομσκιού, Μεσσησημερίου, και παντός βορίου μέρους ἐξουσιασται, και αὐθένται γῆς Ἰβηρίας, Ταλίων, Κρουζίνων Βασιλέων και Καππαρτίων, γῆς Τζερεκέζων, Ηγυρίου, Κρουζήνων, και άλλων πολλῶν ἡγεμόνων και Ἐπαρχιῶν ἀνατολικῶν, δυτικῶν και βοριῶν προδιοικηται και ἐξασιασται, και ἐκ προγόνων νικηται και κληρονομοι, υἱοί ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητοί και ἐκ σπλάγγων περιπόθητοι τῆς Ὑμῶν μετριότητος ἐπέυχομαι τῇ Ὑμῶν ἀγιωτάτῃ και κραταιᾷ Βασιλείᾳ χάριν οὐράνιον και σωτήριον ἔλεος παρὰ τῆς ὑπερφώτου και ὑπερουσίου και ἐνιαίας και μακάριας και ζωοποιοῦ και ἀσυγχύτου Τριάδος, ἀφ' ἧς πᾶσα δόσις ἀγαθῆ και πᾶν δῶρημα τέλειον, ῥώσιν και ἐνεξίαν σώματος, ἀνδρίαν και ἰσχύν κατά πάντων τῶν ἀντικειμένων, γῆρας βαθύτατον, νίκην και τροπαία κατ' ἐχθρῶν ὁρατῶν τε και ἀοράτων, στερέωσιν ἐπίμονον, και αὔξην τῆς κραταιᾶς και ἀγίας Βασιλείας εἰς διαδοχὰς τοῦ Θεοσῶστου και Θεοφρουοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Ὑμῶν Γένους. Ἡ Θεία και τελευταρχική παντοδυναμία, εἰ και δίχα και αἰτίων ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν, ἀλλ' ὅμως διὰ μέσων και αἰτίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὐ μόνον τὰ κατά φύσιν, ἀλλὰ και τὰ ὑπερφύη κατεργάζεται ὅθεν και τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ περιέσωσε ναυτικῆ παραδόξῳ ναυαρχούντος τοῦ Νῶε· και τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τῆς Ερθηρᾶς θαλάσσης διεβίβασε καινῇ στρατηγίᾳ στρατηγούντος Μωσέως· και τὸν οἶκον Ἰακώβ ἐχόρτασεν ἀφειδέσι χερσὶ σιτοδοτοῦντος Ἰωσήφ, και μυρία ἄλλα δι' αἰτίων ὀργανικῶν, κατά τινας τῶν ἔξω φιλοσόφων, θαυμασιῶς ἀπεργάσατο, ὅσα ἡ Θεία Γραφή τρανῶς διαδίδωσιν· οὕτω και νῦν τῆς παροικίας Κιόβου δεινῶς πιεζομένης

и государи Иверские земли, Карталинскихъ и Грузинскихъ царей, и Кабардинские земли, Черкасскихъ и Горскихъ князей; иныхъ многихъ государствъ и земель восточныхъ, и западныхъ, и съверныхъ отчичи, и дѣдичи, и обладатели, и отъ прародителейъ побѣдители и наслѣдники, сыновъ во Христѣ Иисусѣ Господѣ нашемъ возлюбленни и извнутри возжелѣнни нашего умѣренія. Молимся вашему святѣйшему и державнѣйшему царствію благодать небесную и спасительную милость отъ пресвѣтлой, и пресущественной, и единственной, и блаженной, и животворящей, и несмѣсной Троицы, отъ неяже всякое даяніе благое и всякъ даръ совершенъ, здравіе и благопробываніе тѣлесное, храбрость и крѣпость на вся супротивныя, старость глубочайшую, побѣды и побѣдительства на враги видимыя и невидимыя, утверженіе непобѣдимое и приращеніе вседержавнѣйшаго и святаго вашего царствія, другъ другопріемное наслѣдничество богохранимаго и богоспасительнаго вашего царскаго рода. Божественное и совершенно совершенное всесиліе, аще и кромѣ средства і вины отъ небытія въ бытіе вся приведе, но обаче чрезъ средства и вины наипаче не токмо яже по естеству, но и еже паче естества устрояетъ; тѣмъ же и чelовѣчское естество, во время всемирнаго потопа в ковчегѣ спасе корабельною предивною хитростію корабленачалствующу Ною, и народъ Исраилскій чрезъ Чермное море преведе новымъ воеводствомъ воеводствующій Моисей, и домъ Іакова воспита нещадными руками жито дающу Іосифу, і тмаи тѣмъ иная дѣла чрезъ дѣйствительные вины, по нѣкихъ внѣшнихъ философовъ, предивно устрои, елика божествен-

всіе північної землі володарі, правителі землі Іверської, Талінської, царів Грузинських і Кабардинських, землі Черкеської, Горської, Грузинської й інших багатьох керманічів і областей східних, західних і північних, очільники і володарі, і від предків переможці і спадкоємці, улюблені в Ісусі Христі Господі нашому, і сердечно жадані сини нашої Мірності. Бажаю небесної благодаті і милості спасіння для вашого святішого і могутнього царства від Пресвітлої, і Надсутнісної, і Єдиної, і Блаженної, і Животворчої, і Незлітної Трійці, від якої всяке подання - благо і кожний дар досконалий; сили і здоров'я тілесного, мужності і стійкості проти всіх супротивників, старості найглибшої, перемоги і здобутків у боротьбі з усіма ворогами видимими і невидимими, постійного укріплення і розширення вашого державного і святого царства для нащадків Богом спасенного і Богом береженого царського Вашого роду. Божественна і досконала всемогутність, хоча й без засобів і причин, усе привела з небуття до буття, одначе, часто засобами й причинами не лише згідно з природою, а й надприродно все влаштовує: тому й людський рід був урятований від всесвітнього потогу в ковчезі завдяки неймовірному кораблеводінню Ноя, і народ Ізраїльський перейшов через Червоне море завдяки новому керуванню керманіча Мойсея, і дім Якова наситився незаздрісними руками хлібодавця Іосифа, і тисячі інших справ з природних причин, згідно з думкою деяких зовнішніх філософів, дивовижно спричинила, які Святе Письмо ясно передає. Отож і нині, оскільки Київська єпархія перебуває в сильних утисках від різноманітних обставин пастирського управління і церковного врядування, була використана як належний і пригожий засіб, обраний розваженням Всесвятої і

ὑπὸ ποικίλων περιστάσεων τῆς ποιμαντικῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυβερνήσεως, ὡς μέσῳ ἐπιτηδείῳ καὶ προσφύει ὀργάνῳ ἐν τῇ τρυφάνῃ τῆς παναγίας καὶ ζωοποιῶν Τριάδος ἐκλεχθέντι τῷ ἡμετέρῳ ἀσεβαστῷ Κράτει ἐχρησάτο· ὅθεν καὶ γράμματα σεπτὰ τῆς ἡμῶν Θεοφρουρήτου Βασιλείας προσηνέχθησαν ἡμῖν, ἐν πρώτοις τὴν εἰρηνικὴν καὶ νικητικὴν ἡμῶν κατάστασιν ἐξαγγέλλοντα· εἶτα τὸ περὶ τὴν παροικίαν Κιόβου συμβεβηκὸς διατρανούνται, ὅτι δηλαδὴ διὰ τὸ ὑπερβολικὸν τοῦ τόπου διάστημα, καὶ διὰ τὰς μεταξὺ τῶν δύο μεγίστων Βασιλειῶν συμβάσας μάχας, οὐκ ἐδόθη ἀδεία παρὰ τῆς Πατριαρχικῆς τοῦ Οἴκου μενικῶ ἑθρόνου μεγαλειότητος χειροτονηθῆναι γνήσιον Μητροπολίτην Κιόβου, μετὰ τοῦ μείναι ἀπροσάτετον τὴν παροικίαν ταύτην κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπικρατήσασαν συνήθειαν, ὡς ὑποκειμένης τούτῳ, καὶ μεινάσης πρὸ χρόνου πολλοῦ ἀπομάντου, ὁ ἐχθρὸς τῆς εὐσεβοῦς καὶ ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς καὶ ἀγίας καὶ ἀμωμήτου τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν διάβολος δι' ὀργάνων πονηρῶν τὴν ποιμνὴν ταύτην ζηζάνια πάμπολλα ἐγκατέσπειρε, καὶ ἀκάνθας ὅτι πλείεστας, ὥστε μικροῦ δεῖν καὶ τὸν σίτον ἐναπέπνιξαν ἄν, ἥτοι τὴν εὐσεβίαν, εἰ μὴ τὸ ἡμετέρον Βασιλικὸν ὀρθοδόξοτάτον Κράτος πρὸς ἄμυναν ἐξεγερθεῖ ἄν καὶ ἠτούντο τὴν παροικίαν ταύτην Κιόβου ὑποταχθῆναι ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον Πατριαρχικὸν τῆς Μοσκοβίας ἑθρόνον, ὥστε ἥνικα παρεμπίπτῃ χρεῖα χειροτονίας πρόσωπου ἀξίου, τοῦ ἐκλεχθησομένου παρὰ τῶν ὑποκειμένων τῇ Μητροπόλει ταύτῃ Ἐπισκόπων, Ἀρχιμανδριτῶν, Ἡγούμενων, ἱερέων, ἱερομνάχων, μοναχῶν, ἀρχόντων καὶ λοιπῶν, ἀδεία καὶ προτροπὴ τοῦ κατὰ καιροῦς ἐκέισε περιφανεστάτου Χατμάνου, ἔχη ἀδείαν ὁ κατὰ καιροῦς μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσσί-

ное писаніе пространно объявляеть: сие и нынѣ приселеніе Киевское, люто утѣсненную будущую отъ многообразныхъ обстояній пастырскаго правленія и церковнаго устроенія, якоже приличествующимъ средствомъ и угоднымъ орудіемъ, предсмортрѣнимъ всудятія и животворящимъ Троицы избраннымъ, вашою препочтенною державою употребиса. Тѣмъ же и грамоты пречесные вашего богохранимаго царствія принесены, в первыхъ мирное и побѣдительное ваше состояніе возвышающіе, потомъ еже о приселеніи Киевскомъ случай объявляющіи, се есть, яко паче мѣрнаго разстоянія мѣста и ради посреди двухъ величайшихъ царствіяхъ случившіяся войны, не дадеся воля отъ патриаршескаго вселенскаго престола величества хиротонисатися искреннему митрополиту Киевскому, по оставленіи безначалства епархій сея, по древнему бывшему обычаю, яко подъ началомъ сущу тому и оставшемуся прежде многимъ временемъ без пастыря; врагъ благочестивой, и праведной, и истинной, и святой, и непорочной вѣры благочестивыхъ и православныхъ христіанъ, диаволь чрезъ лютая орудія пастырству сему куколи премногія всѣя и терніе множайшее, яко едва пшеница не подавлена бѣ, се есть благочестіе, аще **не ваше царское православноѣшее державство ко отмщенію возбудилося бы и вопросило** епархій сей Киевской под началомъ быти подъ святѣйшимъ патриаршескимъ Московскимъ престоломъ, яко егда случитися нужда хиротоніи достойные особы избранію отъ подлежащихъ митрополіи сея архіепископовъ, архіандритовъ и ігуменовъ, священниковъ, іеромонаховъ, монаховъ, бояровъ и прочихъ, позволеніемъ и увѣщаніемъ по времени сущу тамо пре-

Животворчої Трійци, ваша завжди шанована держава. Тому нам були доставлені шановані грамоти вашого Богом береженого царства, котрі, щонайперше, повідомляють про Ваш мирний і переможний стан, далі – виявляють стан Київської епархії, тобто що через завелику віддаленість місцини, через війни, які відбуваються між двома великими царствами, не було дозволу від величності патріаршого Вселенського Престолу на висвячення істинного митрополита Київського після того, як ця епархія, за пануючим у той час без пастыря. Ворог благочестивої і правої, істинної і святої, і непорочної [віри] благочестивих і православних христіан, діявол, лихими засобами посіяв численний кукіль серед цієї пастви і тернії якнайбільші, так що ледь не задужена була пшениця, тобто благочестя, якби **Ваша царська найправославніша держава не піднялася для захисту і не попросила** передати цю Київську епархію під владу святишого престолу патріарха Московського з тим, коли постане потреба висвячення гідної особи, обраної піддєглими цій митрополією єпископами, архіандритами, ігуменами, ієреями, ієромонахами, монахами, можновладцями та іншими, за дозволом і спонуканням тогочасного найсвітлішого гетьмана, то нехай має дозвіл тогочасний блаженніший патріарх Московський і всієї Русі висвячувати такого за церковним уставом і об'являти істинного і законного, і канонічного митрополита Київського з його привілеями, і вручати йому те, що іменується актом на пергаменті, який оголошує письмово про те, що кожен з архієреїв має здійснювати владу в своїй епархії.

ας χειροτονεῖν τοῦτον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, καὶ ἀποδεικνύει γνήσιον καὶ νόμιμον καὶ κανονικὸν Μητροπολίτην Κιόβου μετὰ τῶν αὐτοῦ προνομίων, καὶ ἐγχειρίζει αὐτῷ τὴν ἐν μεμβράναις λεγομένην πρᾶξιν, ἥτις διαλαμβάνει ὁρῶντες ἅπερ ἕκαστος τῶν Ἀρχιερέων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἔχει ἐπ' ἐξουσίας ἐκτελεῖν.

Διὸ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν ὑπόθεσιν συνοδικῶς προβαλοῦσης, καὶ ταύτην συνοδιασκηψαμένης μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, οὐ μόνον εὐλογος ἀπεφάνη, καὶ δικαία ἐκρίθη, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόνοια, ἣν τινα κατεβάλετε, μεγάλης ἐπὶ γνήθη, καὶ ἄκρως ἐθαυμασθήη περὶ οὐ καὶ γράμματα Πατριαρχικὰ συνοδικὰ ἐξετέθησαν, καὶ εἰς τὸν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας κώδικα κατεστρώθησαν, διαλαμβάνοντα ὅτι ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσσίας κύριος Ἰωακείμ, ὁ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός καὶ περιπόθητος ἀδελφός καὶ συλλειτουργός τῆς ἡμῶν μετριότητος ἔχη ἐπ' ἀδείας χειροτονεῖν Κιόβου Μητροπολίτην, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, ὄντινα ἂν ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκείμενοι, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν γράμμα τοῖς ὑποκειμένοις τῇ Κιόβου Ἐπαρχίᾳ, δηλαδὴ ἔχεν τοὺς ἀδειαν ἡνίκα ἐπιίτη χρεῖα πρόσωπου, γνησομένην Μητροπολίτου Κιόβου, ἐκλέγειν οὗτοι ὄντινα βούλωνται, καὶ οἱ μετὰ τοῦτον Πατριαρχαὶ ὁμοίως, καὶ ἡ Μητρόπολις αὐτῆς Κιόβου ἔστω ὑποκειμένη ὑπὸ τὸν Ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν τῆς Μοσχοβίας θρόνον, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντες, ὃ τε ἤδη καὶ ὁ μετὰ τοῦτον, γινώσκωσι γέροντα καὶ προεστώτα αὐτὸν τὸν κατὰ καιροῦς

славнаго гетмана, да имѣть волю по времени сущю блаженнѣйшій патриархъ Московскій и всея Россіа хиротонисати сего по церковному преданію и уставу, и поставити его искреняго и правилнаго и законнаго митрополита Кіевскаго и съ привіліями его, и вручати ему еже въ мевринахъ именуемое дѣянїе, еже объявляетъ писменно: яже кїждый отъ архїереевъ имѣть власть въ своей епархїи совершати.

Тѣмъ же наше умѣренїе, сіе дѣло соборнѣ предложивше, и тое разсмотрѣвше со иже с нами с преосвященными митрополиты и пречестными иже во Святомъ Дусѣ возлюбленныхъ братїи нашихъ и сослужителей, не токмо благодоводно показася и праведно разсудиася, но и промысль, егоже предложисте, зыло похваленъ бѣ и крайнѣ преудивленъ бѣ. О немъ же и грамматы патриаршескія соборнѣ изложишася, и в великой христовой церкви кодикѣ написаны суть, объявляющыя, яко блаженнѣйшій патриархъ Московскій и всея Россїи киръ Іоакимъ, иже во Святомъ Дусѣ возлюбленный и возжеланный братъ и сослужитель нашего умѣренїа, да имѣть волю хиротонисати Кіевскаго митрополита по церковному уставу, егоже изберуть иже во епархїи сей подлежащїи, по изданной грамотѣ подлежащїи Кіевской епархїи, се есть имѣти имъ волю, егда случится нужда особѣ быти митрополита Кіевскаго, избрати имъ, егоже восхошуть и иже по немъ будущыя патриархи. Симъ же образомъ и митрополїа Кіевская сія да будетъ подлежати подъ святѣйшимъ патриаршескимъ Московскимъ престоломъ. И иже в ней архїерателствующїи, иже нынѣ и но немъ будущыя, да познавають старѣйшаго і предстоящаго по времени сущаго патриарха Московска-

Тому наша мїрність винесла цю справу на соборний розгляд і, розглянувши її разом з нами, преосвященні митрополити і пречесні в Святому Дусі улюблені брати наші і співслужителі, не лише визначили її як благословенну і розсудили як справедливу, але й дуже похвалили і сильно здивувалися піклуванню, що ви його виявили: про що і були видані соборні патріарші грамоти і внесені до книги Великої Христової Церкви, в яких викладено, що блаженніший патріарх Московський і всієї Русі, кир Іоаким, у Святому Дусі улюблений і жаданий брат, і співслужитель нашої мїрності має за дозволом висвячувати Кіївського митрополита, за церковним уставом, якщо його оберуть підлегли у цій епархії, згідно з виданою грамотою для підлеглих Кіївської епархії. Тобто, коли постане потреба обирати особу майбутнього митрополита Кіївського, то вони мають дозвіл обирати того, кого захочуть, і так само наступні за ним патріархи, а ця Кіївська митрополїа нехай буде підлеглою Святїшому патріаршому Московському престолу, а її архїереї, нинїшній і майбутні, визнають як старця і старшого тогочасного патріарха Московського як такі, що ним висвячені, з єдиним застереженням, а саме: коли митрополит Кіївський буде здійснювати безкровну і Божественну літургію в цій епархії, то

Πατριάρχην Μοσχοβίας ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενοι, ἐνὸς μόνου φιλαττομένου, δηλαδή ἰόνικα ὁ Μητροπολίτης Κιόβου ἱεροῦργῶν εἶη τὴν ἀναίμακτον καὶ θεῖαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ παοικία ταύτῃ, μνημονεύει ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ονόματος τοῦ παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ἐξ αὐτοῦ πάντα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης πέρατα διαδιδόμενα, καὶ πηγὴ πάντων ὧν, καὶ τρόπων συγκатаβατικῶ χρωμένη διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας, καὶ παρρατιθεμένη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας τὴν ταύτης ὑποταγὴν, ἐπειτα τῷ Πατριάρχου Μοσχοβίας. Δεόμεθα Ὑμῶν τῶν Γαληνότατων καὶ Θεοστέπτων Μεγάλων Βασιλέων, καὶ Αυτοκρατόρων ὀρθοδοξοτάτων, ὅπως κατ' ἔτος μὴ ἐκλείπει ἡ ἐκ σπλάγγων ὑϊκῶν ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ μετοχετεύοιτε προσηγὴ τῇ καρδίᾳ καὶ ὀμματι λέω· καὶ ἡμεῖς οὐ διαλείψομεν, ἀλλ' ἔσραεὶ χεῖρας ὑπερεκτεταμένας πρὸς τὸν Ἀρχιποιμένα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀροῦμεν, ἐκλιπαροῦντες αὐτὸν βραβεῦναι τοὺς ὀρθοδοξοτάτους καὶ Θεοστέπτους Βασιλεῦσιν **χάριν οὐράνιον**, ὑγίειαν καὶ τελείαν εὐεξίαν, ὥσιν ψυχῆς τε ἅμα καὶ σώματος, τρόπαια καὶ νίκας κατ' ἐχθρῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων, αὐξήσιν τῆς μεγίστης Ὑμῶν Βασιλείας, πληθυσμὸν εἰρήνης εἰς τὸ ὑπῆκοον, ἀγάπην χριστιανικὴν καὶ ἀδελφικὴν ἀνυπόκριτον μεταξύ Ὑμῶν, διαδοχὴν τοῦ Βασιλικοῦ Ὑμῶν γένους, μέχρις ὅτου ὁ ἥλιος τὸν αὐτὸ διατρέχει κύκλον, χαρὰν εὐφροσύνην ἀνεκλάλητον, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν αἰώνιον μακαριότητα· ἐτι δὲ συγχώρησιν καὶ Βασιλείαν οὐράνιον τοῖς ἀγιοτάτοις καὶ ἀοιδήμοις Ὑμῶν προπάτορσι, τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ταύτης τῆς Βασιλείας ὑπάροξασιν. Ταῦτα μὲν, ἡδὲ τρισυπόστατος καὶ ἀγία καὶ ζωαρχικὴ καὶ Βασιλικὴ Τριάς εἶη φύλαξ καὶ ἀρωγὸς Ὑμῶν ἐν βίῳ παντί. ἀμήν. Ἐν

го, яко отъ него хиротонисаемаго, единому токмо сохрaнену бывшу, се есть, егда митрополитъ Киевскій, дѣйствуяй безкровную и божественную литургію в той епархіи, да воспоминаеть в первыхъ пречестное имя святѣйшаго вселенскаго патріарха, понеже отъ него вся благая в концы вселенныя подаваются, и источникъ всѣмъ сущь и образомъ снисходительскимъ употребляйся ради преждереченныхъ винъ и полагающа на престоль патріарха Московскаго сего покорство, потомъ патріарха Московскаго. Молимъ васъ тишайшихъ и боговѣнчанныхъ царей великихъ и самодержцевъ православнѣйшихъ, дабы по вся годы не оскудѣло изъ благоутробіи сыновнихъ милостыня, но воздавайте сладкимъ сердцемъ и милостивымъ окомъ. Мы же не оставимъ, но присно руки простерты ко архипастырю Господу нашему Іисусу Христу возносимъ, моляще его подавать православнѣйшимъ и боговѣнчаннымъ царемъ **благодать**, здравіе и совершенное благое пребываніе и благополучіе вкупѣ душевное и тѣлесное, и побѣдоносительство на враги видимыя и невидимыя, приращеніе величайшаго вашего царствія, умноженіе мира, в сожителствѣ любовь христіанскую и братскую нелицемѣрную посреди васъ, другъдругопріемное, наследничество царскаго вашего рода, дондеже солнце истечетъ кругъ свой, радость и веселіе неизреченное, и потомъ вѣчное блаженство, еще же прощеніе святѣйшимъ и приснопамятнымъ вашимъ праотцамъ, иже изначала православнаго царствія сего бывшихъ; сія убо трисоставная же, и святая, и живиначальная, и царствующая Троица да будетъ хранитель и помощникъ вамъ во

нехай згадує серед перших шановане ім'я святішого Вселенського патріарха, як такого, від якого блага на всі кінці вселенної поширюються і який є джерелом усього, і який через вказані причини виявив поблагливість, і поклав на патріарха Московського підлеглисть цієї [митрополії], а вже потім [слід згадувати] патріарха Московського. Молимо вас, найтихших і Богом вінчаних великих царів і найправославніших самодержців, щоб з роками не зникала ваша сердечна синівська милостиня, але проявляйте співучасть лагідним серцем і милосердним оком, ми ж не полишимо, але завжди здійматимемо руки до Архіпастиря, Господа нашого Ісуса Христа, молячися і просячи подавати православнішим і Богом вінчаним царям **благодать небесну**, здоров'я і досконале благополуччя, міць душевну й тілесну, здобутки й перемоги над ворогами видимими і невидимими, приращення найбільшого Вашого царства, помноження миру серед підлеглих, любові християнської, братерської і нелицемірної між Вами, спадкоємців Вашому царському роду аж допоки сходитиме сонце, радості і веселості невимовної, а після цього – вічного блаженства, ще прощення і Царства Небесного святішим і приснопам'ятним Вашим праотцям, які були від початків цього [вашого] царства.

Нехай буде так, а трипостасна і свята, і живиначальна Троиця нехай буде вам хранителем і помічником Вашим у всьому житті. Амінь. Року Спасителя тисяча шістсот вісімдесят шостого, індікціона дев'ятого, місяця травня.

ἔτει τῷ Σωτηρίῳ χυλιοστῷ ἕξα-
κοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἔκτῳ,
ἰνδικτιῶνος ἑννάτης, μῆνα
Μαΐου.

+ Πρὸς Θεὸν διάπυρος
εὐχέτης τῆς Χριστιανικατά-
της Ὑμῶν Βασιλείας καὶ κατὰ
πάντα πνευματικὸς πατὴρ καὶ
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

всемъ житіи, аминь. Въ бо-
госпасителномъ лѣтъ 1686,
индиктіона 9, мѣсяца маія.

До Бога палкий молитвен-
ник за Ваше найхристиянніше
царство і в усьому духовний
отець і Вселенський Патріарх.

«πρᾶξι», «συνοδικὸν [...] γράμμα»
(Fol. 202r) ||1 Ἰσον ἀπαράλλακτον τοῦ π(ατ)ριαρχικοῦ κ(αί) συνοδικοῦ γράμματος τοῦ δοθέντος ||2 τῷ μακαριωτάτῳ π(ατ)ριάρχῃ Μοσχοβίας, ἐκδόσεως φημί γράμματος ἐπὶ τῷ ||3 εἶναι τὴν μ(ητ)ρόπολιν Κιόβου ὑποκειμ(έν)η/ν/ τῷ π(ατ)ριαρχ(ικῶ) αὐτοῦ θρόνῳ κ(αί) χει||4ροτονεῖσθαι τὸν ψηφισθισόμ(εν)/ον/ Κιόβου ὑπ'αυτοῦ40.

||5 + Πάντα, φησὶν ὁ ἀποστολικὸς λόγος, πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω41, εἴτε γ(ὰρ) πρὸς ||6 τούτων ἡμῶν [πραττόντων]42, εἴτε κ(αί) λεγόντων, ὁ σκοπὸς ἡμῶν δέον ἐνεργεῖσθαι πρὸς ||7 καταρτισμὸν τοῦ πληθίου κ(αί) διευθύνεσθαι πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν. Πάν||8τας γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος καὶ ἀδελφούς καλεῖν οὐ παύε/ται/ κ(αί) τῆς διορθώσεως ||9 αὐτῶν ἐπιμελοῦμ(εν)/ος/ οὐκ ἀναβάλλε/ται/, εισηγούμ(εν)/ος/ τὰ πρὸς σ(ωτη)ρίαν συντείνοντα, κ(αί) ||10 ὑπομνησκει ἕκαστον μὴ ἀμελεῖν τῆς οἰκεί(ας) ἐπαγγελί(ας), ἀλλ'ἀγρύπνοις ||11 ὄμμασι, κ(αί) ἀτενεσί νοὸς ὀρμήμασιν ἐμβάλλειν ἕκαστῷ τὴν προσιπὴ θεοα||12πείαν. Κ(αί) οὕτω μέτρι τουνὺν οἱ τῆς ἐπαγγελί(ας) ταύτης διάδοχοι ἀποστολικῶς ||13 διήγον, ὧν τὴν διαδοχὴν κ(αί) τῆς ἡμῶν μετρ(ιότητος) κρίμασι, τοῦ τὲ πάντα, ὡς αὐ||14τῷ ἔδοξε, διευθετοῦντος παντοδυναμ(ένου) Θε(ο)ῦ, δι-αδεξαμ(έν)η/ς/, κ(αί) συνοδικῶς προ||15καθημένης συνεδριάζουσης αὐτῇ, κ(αί) ἱερωτάτ(ων) συναδελφῶν

Діонисій, милостію
Божією Архієпископъ
Константинопольскій Новаго
Рима и Вселенскій Патріархъ.

Дійсна копія Патріаршої і
синодальної грамоти, даної бла-
женнішому Патріарху Москов-
ському, так званої грамоти «ви-
дання», про те, щоби Київській
митрополії бути підлеглою
його патріаршому престолу і
ним висвячувався обраний Ки-
ївський митрополит.

Вся, глаголетъ Апостоль-
ское слово, къ созданию да
бываютъ. Аще дѣлающимъ
намъ, или и глаголющимъ,
мысли нашей подобаешъ
дѣйствоватися ко устроению
ближняго и управлятися
къ пользѣ братіи; всѣхъ бо
божественный Апостоль и
братію звати не престаеъ
и исправленія ихъ радѣти
не отлагаеъ, научая, яже
ко спасенію способствую-
тъ, и возбуждаеъ коегождо
не нерадѣти о своемъ
объщаніи, но неусыпными
очесы и внимательными ума
устремленіи вложить ко
муждо приличествуемому
утѣшенію: и сице даже доннынѣ
объщанія сего наслѣдники
Апостольски пребываху, ихъ
же наслѣдничество и наше-
му умѣренію воспріявшу,
предсмотрѣнемъ вся, яко
же ему показася, правящу
всесильному Богу и соборно
предсѣдательствующо
сосѣдательствующимъ съ
нами и преосвященнымъ
братіямъ Архіереомъ, гра-
моты пречестныя объ-
явившася тишайшихъ,
православнѣйшихъ и Богомъ

Усе, за словом Апос-
тола, хай буде на розбудову
(1 Кор. 14: 26): чи коли ми
щось робимо, чи коли гово-
римо – потрібно, щоб нашою
метою була діяльність для
вдосконалення ближнього та
керування на користь братів.
Бо божественний Апостол
не припиняє закликати всіх
братів до виправлення і невід-
кладно навчаче того, що при-
водить до спасіння, та нагадує
кожному не нехтувати своїми
обітницями, але неусипними
очима і напруженням розуму
надавати кожному належну
допомогу. Отже, і донині на-
ступники тієї обітничі по-
апостольски спрямовуються
оцим наступництвом, і за
розсудом нашої мірності, – та
як угодно всесильному Богу,
Який усім керує, – соборно
головуючої та співзасідауючої
з преосвященими братами
архіереями, були представле-
ні чесні грамоти найтихіших,
найправославніших і Богом
вінчаних царів, і великих кня-
зів Московських, володарів
володарів, братів Івана Олек-
сійовича і Петра Олексійови-
ча, самодержців всієї Великої

ἀρχιερέων) γράμ||16ματα σεβάσμια ἐνεφανίσθησαν τῶν γαληνοτάτων, ὀρθοδοξοτάτων κ(αἰ) θεοοστέ||17πτων βασιλέων) κ(αἰ) μεγάλων) κνέζηδων) Μοσχοβί(ας) κυρίων) ἀδελφῶν) Ἰωάννου ||18 Ἀλεξιοβίτζη κ(αἰ) Πέτρου) Αλεξιοβίτζη κ(αἰ) αὐτοκρατορ(ων) πάσης Μεγάλης κ(αἰ) Μικρᾶς ||19 κ(αἰ) Λευκῆς) Ρωσί(ας), πολλῶν τε αὐθεντικῶν κ(αἰ) γαιῶν) ἀνατολικῶν, δυτικῶν κ(αἰ) βορείων) ||20 π(ατ)ρικῶν κ(αἰ) προπατορικῶν κληρονόμ(ων) κ(αἰ) ἐξουσιαστῶν, περιποητήν κατὰ ||21 κύριον κ(αἰ) ἕκ σπλάχν(ων) ἀγαπητῶν υἱῶν αὐτῆς, κ(αἰ) τοῦ μακαριωτάτου π(ατ)ριάρχου/ ||22 Μοσχοβίας κ(αἰ) πάσης) Ρωσί(ας) κύρ) Ἰωακείμ, ἐν ἀγίῳ πνεύματι) ἀγαπητοῦ) ἀδελ||23φοῦ) αὐτῆς κ(αἰ) συλλειτουργοῦ, τοῦ τε εὐσεβεστάτου κ(αἰ) περιφανεστάτου) ὑπ(α)κό(ου) ||24 τῶν εἰρημ(ένων) κρατιστ(ων) / μεγάλ(ων)/ βασιλέων) τοῦ) Ζαμποροβιανοῦ) στρατεύματος) ἐκατέρω(ων) τῶν) ||25 μερῶν) Βορυσθένου) χατμάν(ου) κυρίου) Ἰωάννου) Σαμουηλοβίτζου, ἐν Κ(υρῶ) υἱ(οῦ) ||26 αὐτῆς) ἀγαπητοῦ, διαλαμβάνοντα) ὅτι) ἡ) τοῦ) Κιόβου) ἐπαρχία) διὰ) τὸ) εἶναι) ὑ||27ποκειμένη) ὑπὸ) τὸν) ὑψηλότατον) κ(αἰ) ἀγιώτατον) οἰκουμένικόν) θρόνον) τῆς) Κω<v>||28σταντινουπόλεως, τὴν) τοῦ) ἀρχιερέως) αὐτῆς) χειροτονίαν) ὡς) αἰέποτε) περὶ) τοῦ) τοῦ) ||1 (fol. 202v) ἐλάμβανε) κατὰ) τὴν) τῶν) ἱερῶν) νόμ(ων) διακέλευσιν. Πρὸ) χρόν(ων) δὲ) οὐκὸλίγ(ων) τ(ῆς) ||2 μ(ητ)ροπόλεως) ταύτης) χηρευσάσης, κ(αἰ) παραδραμόντος) καιροῦ) κ(αἰ) μὴ) χειροτονηθέντος) ||3 γνησίου) ἀρχιερέως) ἐν) αὐτῇ, ὡς) μεταξὺ) τῶν) δύο) μεγίστ(ων) βασιλειῶν) μάχας) τινὰς) πα||4ρεμπεσοῦσας, καιροῦ) δραξάμενος) κ(αἰ) εὐκαιρεῖ(ας) ἐν)τυχῶν) ὁ) ἐχθρὸς) τῆς) ὀρθῆς) κ(αἰ) ἀλη||5θοῦς) κ(αἰ) ἀγί(ας) κ(αἰ) ἀμωμήτου) πίστεως) τῶν) ὀρθοδόξ(ων) χριστιανῶν, ζιζάνια) κ(αἰ) ἀκάνθας) ||6 ἐγκατέσπειρε

внчанных Царей и Великих Князей Московских, Государей Государей и братии Иоанна Алексевича, Петра Алексевича, и Самодержцевъ всея Великия и Малыя и Бѣлыя Россіи, и многих Государствъ и земель восточныхъ и западныхъ и сѣверныхъ отчичей и дѣдичей и наслѣдниковъ и Государей и Обладателей, возлюбленныхъ по Господѣ и изъ утробы возжелаемыхъ сыновъ нашихъ, и блаженнѣйшаго Патріарха Московскаго и всея Россіи киръ Іоакима, во святѣмъ Душѣ возлюбленнаго брата и сослужителя нашего, и благочестиваго и сятельнаго вкупѣ съ вышереченными державнѣйшихъ Великихъ Царей Запорожскаго войска обѣихъ странъ гетмана господина Ивана Самойлывича, о Господѣ сына нашего возлюбленнаго, извѣщающія, яко Епархія, иже въ Кіевѣ, во еже быти подлежащей подъ высочайшимъ и святѣйшимъ Вселенскимъ Константинопольскимъ престоломъ Архіерея ея хиротонію, или изданіе хиротоніи всегда отъ него воспріяша, по священныхъ законовъ повелѣнію; предъ немалымижъ лѣты Митрополіи сей вдовствующей и прошедшу времени и нехиротонисану бывшу въ ней искреннему Архіерею, яко посреди дву величайшихъ Царствій войны нѣкія припадши, время восхитивъ и благовременіе получивъ, врагъ правдивыя и истинныя и святыя непорочныя Вѣры православныхъ Христіанъ куколь и терніе всѣя посреди пшеницы, се есть православія, и едва не бѣдсшуетъ, сію подручную имать чуждими и странными мудрствованіями.

і Малої, і Білої Росії, численних східних, західних і північних земель, батьківських і прабатьківських спадкоємців і владарів, шанованих у Господі і сердечно улюблених синів наших, і блаженнішого патріарха Московського і всієї Росії, кир Іоакима, у Святому Душі улюбленого брата нашого і співслужителя, та благочестивого і ясновельможного підданого згаданих могутніх великих царів, гетьмана Запорозького війська обох сторін Бористена, пана Івана Самойлловича, улюбленого в Господі сина нашого, котрі [ці грамоти] повідомляють, що Київська єпархія, як підлегла найвищому й найсвятішому вселенському Константинопольському престолу, завше отримувала від нього висвячення свого архієрея за наказами священних законів. Оскільки вже чимало років вдовує та митрополія і вже тривалий час не отримує висвячення в ній істинного архієрея, через те, що потрапила в період війни поміж двох великих царств, то скористався випадком і отримав нагоду ворог правої, правдивої, святої і непорочної віри православних християн, і посіяв кукуль і терня серед пшениці, тобто православ'я, і є небезпека для неї потрапити під владу чужих і супротивних мудрувань.

μεταξὺ τοῦ σίτου, ἦτοι τῆς ὀρθοδοξί(ας), κ(αι) κινδυνεύει ταύτην ὑποχείριον 117 ἔξειν τοῖς ἀλλοτρίοις κ(αι) ἐναντίοις φρονήμασι.

Κ(αι) διὰ τοῦτο ἐζήτουν μετὰ μεγάλης εὐ118λαβεί(ας) κ(αι) ὁ, τι πλείστης παρρακλήσεως δοθῆναι ἄδειαν τῷ μακαριωτάτῳ π(ατ)ριάρχῳ 119 Μοσχοβίας χειροτονεῖν μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου, ἥνικα ἐμμένει ὑστερουμ(έν)η/ γνησί(ου) ἀρχιε1110ρέως ἡ μ(ητ)ρόπολις αὕτη, ἡ δ'εὐλόγουσ αἰτί(ας) καθαιρεθῆ ὁ ἀρχιερατεῖ(ων), ὄντινα ἂν 1111 ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκειμένοι ἐπίσκοποι, ἀρχιμανδρίται, κα1112θηγούμε(νοι) ἱερῶν μοναστηρίων κ(αι) οἱ λοιποί, ὡς εἰθίσται, διὰ τὸ μὴ μένειν του λοιποῦ ἂ1113προστάτευτον τὴν παροικίαν ταύτην, ὡς δυσκόλως κ(αι) πάνυ δυσχερῶς ἀποτελου1114μένως ἐντεῦθεν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ὡς πᾶσι κατὰδῆλον ὄν44, κ(αι) σπειρούσης 1115 ὡς αὐθις ζιζάνια, ἦτι45 αἰρέσεις κ(αι) σχισματικὰς δόξας, ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθεί(ας) διάβολ1116λος, ὄπερ κ(αι) ἡ μεγίστη κ(αι) κραταιὰ βασιλεία, ἡ κυριεύουσα ἡμῶν, ἐπρόσταξεν ὡς 1117 παρρακληθεῖσα ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης κ(αι) χριστιανικωτάτης ταύτης βασιλεί(ας), δηλαδῆ, 1118 μῆδ' ἐμποδὸν ποιῆσαι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ὅθεν ἡ μετριότης ἡμῶν, εἴτε 1119 τῆς περιωπῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐντετυχηκ1120ία46 κ(αι) ὅση δύναμις φρον1120τίζειν τῶν φροντίδος δεομ(ένων) ἐγνακ1121ια, ὡς λόγον ὑφέξουσα περὶ πάντων τῶν θεό1121θεν αὐτῆ ἐμπιστευμέν(ων), τὴν αἰτήσιν ταύτην ὡς ἀσμένως ἐδέχθη, εὐλόγον τε οὖσαν 1122 κ(αι) δικαίαν κατασφαλίσαι ἐγγράφως ἔκρινεν ἄξιον. Κ(αι) δὴ γράφουσα μετὰ τῆς 1123 περὶ αὐτὴν ἱεράς τῶν ἀρχιερέ(ων) συνόδου κ(αι) ὑπερτίμ(ων), τῶν ἐν ἀγίῳ πν(εύματι) ἀγα1124πητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν κ(αι) συλλει-

И сего ради просяху съ великимъ благоговѣніемъ и множайшимъ моленіемъ давати волю блаженнѣйшему Патріарху Московскому хиротонисати Митрополита Кіевскаго, егда пребываетъ лишена искренняго Архіерея Митрополія сія, или ради благословныя вины отложенъ будетъ архіерательствующій, егоже убо изберуть, иже во Епархіи сей подлежащій Епископи, Архимандриты, Игумены священныхъ монастырей и прочіи, якоже обыкно, воеже не пребыти впрядь Епархіи сей безъ предстателя, якоже трудно и зѣло люто оттуда совершающуся дѣлу сему, якоже и всѣмъ явну сушу, и возсѣгъ паки куколь, се есть ересь и схисматическая мнѣнія врагъ истинный, диаволь, еже и величайшее и державнѣйшее Царствіе, владѣющее нами, повелѣва; понеже умолена ошъ тишайшаго и Христіаннѣйшаго сего Царствія, се есть никакія препоны сотворити къ сему дѣлу.

Тѣмъ же умѣреніе наше, понеже превысокоши Вселенскаго престола получивше, елика сила пещица, попеченія требующихъ познавая, якоже отвѣдь дати о всѣхъ, иже отъ Бога ей ввѣрившихся, прошеніе сіе зѣло радостно воспрія и благословную сушу и праведну утвержати письменно разсуди достойно, тѣмъ же убо пища вкупѣ иже съ нами Архіерейскимъ соборомъ и пречестнымъ, иже во святомъ Душѣ возлюбленныхъ нашихъ братій и сослужителей, повелѣваемъ: да святѣйшая Епархія Кіевская будетъ

Черезъ це вони просили, з великимъ благоговѣніемъ і численними моліннями, надати дозвіл блаженнішому патріарху Московському висвячувати митрополита Київського в той час, коли ця митрополія перебуває позбавленою істинного архієрея, або коли благословныя вини отложенъ будетъ архієрательствующій, егоже убо оберуть тій епархії підлегли епископи, архимандрити, ігумени святих монастирів та інші, за звичаєм, то для того, щоб не перебувати тій епархії надалі без очільника, бо важко і дуже незручно надавати підтримку їй звідси в цій справі, бо для всіх очевидно, що ворог істини, діявол, одразу посіє кукуль, тобто ересі і розкольні вірування, тому саме це й наказало найбільше і найсильніше Царство, яке панує над нами, та яке відгукнулося на заклики найтихішого і найхристияннішого того царства: тобто, не чинити жодних перешкод у цій справі.

Відтак, наша мірність, яка дійшла високості вселенського престолу і має таку владу турбуватися й пізнавати потреби, та за яку має дати звіт про всіх, довірених їй Богом, радісно прийняла це прохання разом зі святим синодом і праведне та визнала достойним надати справі письмове забезпечення. Отже, пишемо разом зі святим синодом архієреїв і пречесних і в Святому Душі улюблених братів наших і співслужителів, і оголошуємо, щоб найсвятіша Київська епархія стала підлеглою найсвятішому патріаршому престолу великого і богоспа-

τουργών, ἀποφαίνεται(αι), ἵνα ἢ ἀγιωτάτη ἐπαρχία⁴⁷ ||25 Κιόβου εἴη ὑποκειμένη ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου π(ατ)ριάρχου τοῦ θρόνου τῆς μεγάλης (fol. 203r) ||1 κ(αι) θεοσωστ(ου) πόλεως Μοσχοβί(ας), χειροτονείσθαι δηλαδὴ μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου ἐν αὐτῇ ||2 ἡνίκα παρεμπέση χρεία παρὰ τοῦ μακαριωτάτου π(ατ)ριάρχου Μοσχοβίας, ὄντινα ||3 ἂν ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκει(εν)/οι/θεοφιλ(έστατοι) ἐπί(σκοποι), αἰδεσιμ(ώτατοι) ||4 ἀρχιμανδριῖται, ὁσιώ(ατοι) καθηγούμενοι τῶν ἐρωῶν κ(αι) σεβασμί(ων) μοναστηρι(ων), ὁσιώ(ατοι) ἱε(ρ)ομ(όναχοι), εὐλαβ(έστατοι) ἱερεῖς, ὅσοι μοναχοὶ κ(αι) ἀρχοντες κ(αι) λοιποί, πρωτορ(η) κ(αι) ἀδεία ||6 τοῦ ἐκεῖσε περιφανεστάτου μεγάλου/χατμάν/ου/, ὡς συνήθεια τῶ τόπῳ ἐπεκράτησε, ||7 κ(αι) λαμβάνειν παρ'ἐκείν/ου/ τὴν ἐν μεμβράναις λεγομένην πρᾶξι, κ(αι) γινώ(ι)σκειν ἐκείνον γέροντα κ(αι) προεστῶτα αὐτοῦ, ὡς παρ'ἐκείν/ου/ χειροτονουμένη κ(αι) ||9 οὐχὶ ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ, ὡς ἀνατέρω εἶρη(ται), διὰ τε τὸ τοῦ τόπου ὑπερβάλλον ||10 διάστημα, κ(αι) διὰ τὰς συνεχῶς συμβαινούσας ἀναμεταξὺ τῶν δύο βασιλείων μά||11 χας, κ(αι) τρόπῳ συγκαταβατικῶ χρωμ(έν)/ου/ κατὰ τὴν αὐτοῦ προπάλειον συνήθει(αν) ||12 κ(αι) δίδοντας οἰκονομικῶς ἐκείνῳ τὴν τοιαύτην ἀδειαν.

Ἡνίκα δὲ ἐκτελῶν εἴη ||13 ὁ μ(ητ)ροπολίτης οὗτος Κιόβου ἐν τῇ παρούσῃ ταύτῃ τὴν θείαν κ(αι) ἑρᾶν κ(αι) ἀναί||14 μακτον θυσίαν, μνημονεύση ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ οἰκουμενικοῦ ||15 π(ατ)ριάρχου, ὡς ὄντος πηγῆ κ(αι) ἀρχῆ κ(αι) ὑπερκειμένου πάντων τῶν πανταχοῦ πα||16 ροικίων τε κ(αι) ἐπαρχίων, ἔπειτα τοῦ π(ατ)ριάρχου Μοσχοβί(ας) ὡς γέροντος αὐτοῦ, ||17 μηδενὸς κατὰ τοῦτο ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν⁴⁸,

подлежащая святѣйшему Патріаршескому престолу великаго и Богоспасаемаго града Москвы, се есть хиротонисається Митрополиту Киевскому въ ней, егда приключится нужда, отъ блаженнѣйшаго Патріарха Московскаго, егоже изберуть, иже во Епархіи сей подлежащій Боголюбезніи Епископи, пречестніи Архимандриты, преподобнѣйшіе Игумены священныхъ и пречестныхъ монастырей, преподобные іеромонахи, благоговѣйные іереи, преподобніи монахи, и бояре и прочіи, увѣщаніемъ и позволеніемъ тамошняго великаго преславнаго гетмана, якоже обычай въ томъ мѣстѣ обыкльй, и воспріяти отъ него еже въ мемвранахъ (на полѣ вынесено: ставленная грамота) глаголемое дѣяніе, и познавати онаго старѣйшаго и предстателя своего, якоже отъ него хиротонисающуся и не отъ Вселенскаго, якоже вышереченно, ради мѣста паче мѣрнаго отстоянія и ради часто приключающихся посреди двухъ Царствій брани, и образомъ снисходительнымъ употребляяйся, по своему предревнему обычаю, и подающу со смотрѣніемъ ему сичевую волю.

Когда же совершаетъ Митрополитъ сей Киевскій въ сей Епархіи Божественную и священную безкровную жертву, да споминаетъ въ первыхъ пречестное имя Вселенскаго Патріарха, яко сушу источнику и началу и предвходящю всѣхъ, иже повсюду приселеніи и Епархіи, потомъ Патріарха Московскаго, якоже старѣйшаго своего, никому въ томъ противящуся или прекословящю ни въ чемъ, якоже благословно и праведно бывшу; а иже паче писанныхъ

сенного міста Москви, тобто щоб, коли постане потреба, від блаженнішого патріарха Московського одержувати в ній висвячення митрополиту Київському, якого обирають в тій епархії підлегли боголюбні єпископи, найчесніші архимандрити, найпреподобніші ігумени священних і шанованих монастирів, найпреподобніші іеромонахи, найблагочестивіші іереї, преподобні монахи, князі та інші, спонуканням і дозволом тамтешнього найсвітлішого гетьмана, за звичаєм, який панує в тому місці. А також отримати від нього на пергаменті викладену, так звану справу і визнавати його як старця і старшого, як такого, від кого одержав висвячення, а не від Вселенського, як вище сказано, внаслідок надмірної віддаленості та через постійні війни двох царств, застосовуючи спосіб поблажливості за прадавнім звичаєм і надаючи йому цей дозвіл через ікономію.

Коли ж той митрополит Київський в тій епархії буде звершувати Божественну і священну безкровну жертву, то нехай згадає в перших шановане ім'я Вселенського Патріарха, який є джерелом і початком, що височить скрізь над усіма парafiями та епархіями, а потому – патріарха Московського, як свого старця, за умов, що ніхто цьому не буде протидіяти чи суперечити, позаяк воно є благословенним і справедливим. Якщо ж хтось щось помислить супро-

ὡς εὐλόγως κ(αὶ) 1118 δι-
καίως γεγονός. Ὁ δὲ παρὰ
τὰ γεγραμμένα διανοηθεὶς
ἢ ἄλλως πῶς βου1119ληθεὶς
ἀπειθείαν ἢ ἐναντιότητα
ἐνδείξασθαι, τῇ τοῦ Κ(υρὶ)
οὐ διαταγῇ ἀντιστήσε(ται),
1120 κ(αὶ) παρ' ἐκείνου/ τὰς
ἀντιμοσθί(ας) ἔξει ὡς κατα-
φρονητῆς τῶν π(ατ)ριαρχῶν,
ὄντων 1121 εἰκόνων τοῦ Θ(εο)
ὑ ἐμψύχων τε κ(αὶ) ζωσῶν.
Διὸ κ(αὶ) εἰς δῆλωσιν κ(αὶ)
βεβαίωσιν τῆς 1122 ὑποθέσε-
ως ταύτης ἐγράφη τὸ παρὸν
συνδικὸν ἐκδόσεως γράμμα
ἐν τῷ 1123 ἱερῷ τῆς καθ' ἡμᾶς
τοῦ Χ(ριστο)ῦ Μεγ(άλης)
Ἐκκλ(ησίας) κώδικι /κ(αὶ)/
μεταγραφέν, ἐνεχειρίσθη τῷ
μακαρ(ιωτάτῳ) 1124 π(ατ)
ριάρ(χη) Μοσχοβί(ας) κύρ
Ἰωακείμ ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ /
αχπς-ω, ἐν μηνὶ ἰου(νίῳ), ἰνδι-
κτίωνος θ-ης.

MIET/HPA. № 22. Fol. 202r-
203r.

помысливший, или иначе что
восхотевший непослушество
или противность показати,
Господню повелѣнню проти-
вень будетъ и отъ онаго мздо-
воздательства приметъ, яко
пренебрегатель Патріарховъ,
сущихъ образовъ Бога оду-
шевленныхъ и живыхъ. Тѣмъ
же и явленія ради дѣла сего и
утверженія, сія написа ся со-
борная издательная грамота,
и во священномъ кодикѣ на-
писана же нашей Христовой
великія церкви, и списавшися
и вручяся блаженнѣйшему
Патріарху Московскому киръ
Іоакиму, въ лѣтъ Спасишель-
номъ #ахпз.

Внизу приписано
Патріаршескою рукою:
мѣсяца Іюнія, индиктіона ѳ.

А потомъ приписано
Митрополическими руками:
Ираклійскій Германъ.
Кизикійскій Кириллъ.
Никомидійскій Мелетій.
Халкидонскій Захарій.
Теосалонійскій Неофитъ.
Прусійскій Макарій.
Ларисійскій Парөөній.
Навпакта и Арша
Варөөломей.
Миріофилии Григорій.

тив написаного чи замислить
інший непослух, чи викаже
спротив, то виявиться супро-
тивникомъ Господнього наказу
і від Нього отримає відплату
за зневагу до Патріархів, які є
живими і одухотвореними об-
разами Бога.

Задля объявлення і під-
твердження цієї справи, ця
синодальна щодо «видання»
грамота написана і до священ-
ного кодекса нашої Христової
Великої Церкви переписана,
вручена блаженнішому пат-
ріарху Московському, киръ
Іоакиму, року Спасителя 1686,
місяця червня, индиктіона 9.

Письмо Досіоея,
патріарха Іерусалимскаго,
царямъ Іоанну и Петру
Асексьевичамъ, съ похва-
лою царямъ и подро-
бнымъ обсужденіемъ дѣла
о подчиненіи Киевской
митрополіи Московскому
патріарху. 1686 г., апрѣля..

Досіоей, милостією
божією патріархъ святаго града
Іерусалима и всея Палестины.

Б л а г о ч е с т и в ѣ й ш и и ,
христіаннѣйшіи тишайшіи,
державнѣйшіи Богомъ
вѣнчанныи, Богомъ слаvimи,
Богомъ хранимии госуда-
ри величайшіи, и цари
преславнѣйшіи, и великіе
князи, государь, государь
Іоаннъ Алексіевичъ, государь,
государь Петръ Алексіевичъ,

Лист Досифея, патріарха
Іерусалимскаго, царямъ Іоан-
ну і Петру Олексійовичамъ, з
похвалою царямъ і докладним
обговореннямъ справи про під-
порядкування Київської митро-
поліі Московському патрі-
арху. 1686 р квітня ...

Досифей, милістю Божією
патріархъ святаго Іерусалима і
всієї Палестины

Благочестивіші, христіян-
ніші, тишайші, державніші,
Богомъ вѣнчані, Богомъ слаvimі,
Богомъ бережені, великі пра-
вители і царі преславні, і ве-
лікі князі, володар правитель
Іван Олексійович, володар
правитель Петро Олексійов-
вич, усієї Великої і Малої, і
Білої Росії, самодержці й ба-

всѣя великія, и малыя, и бѣлыя Россіи самодержцы и многіхъ государствъ и земель восточныхъ, и западныхъ, и сѣверныхъ отчичи, и дѣдичи, и наслѣдники, и государи, и обладатели, во Святомъ Дусѣ сынове и владыки возлюбленніи нашего умиренія.

Благодать, милость, здравіе душевное и благопробываніе тѣлесное, мирное состояніе в народѣ и побѣды на враги молимъ вамъ от Бога, Спаса всѣмъ вамъ, отъ господскаго же гроба помощь, посѣщеніе и прощеніе, и еже во Христѣ лобызаніе, со апостолскимъ лобызаніемъ.

Аще велія разсуждается любовь у Бога, понеже в ней вси закони исполняются, превелія и, яко рещи, величайшее благо, еже любити вашего святого и державнѣйшаго царствія, мнитсѣ намъ.

Первое: яко царство ваше единое православное и единое истинное царство. Понеже яко вѣрный и по Бозѣ живущій человекъ и истинный есть человекъ, яко наслѣдникъ будетъ быти (сѣ?) Богомъ, со Христомъ, аще по случаю есть человекъ и вѣрный или невѣрный кромѣ же мысли евангелскія есть, яко уже осужденно есть ему приводитисѣ в тамошнихъ судилищахъ; симъ образомъ и царство оно истинное есть, в немже царствующій вѣрный, и животь и житіе его по Христѣ, и употребляяйсѣ властію ко устроенію. Ибо глаголаю апостоломъ о духовныхъ, — яко божіе есмы содѣлованіе, и православному царствію приличествуєт. Понеже царь, аще и правиламъ гражданскимъ не додежить, но законно живєт, закони Духа Святаго издыхая и бо-яся не о себѣ, но объ народѣ подлежащемъ, яко же другій Моисей бывый посредникъ межъ Богомъ и человекѣ. Но и паче устрашаяся глаголаю. Глаголетъ бо Іаковъ: иже весь законъ сохранитъ, согрѣшитъ

гатьохъ країв і земель сїдних, захїдних і пївнїчних, отчих і дїдївських владарї і спадкоємцї, і правителї, і в Святому Дусї синї і володарї улюбленї нашой Мїрности.

Благодатї, милостї, здоров'я душевного і благ тілесних, мирного стану в країні і перемоги над ворогами просимо для вас від Бога, Спаса всім вам, від гробу Господнього допомоги, відвідання і прощення, у Христі цілування а (точнїше) сказати, найбільшим благом, нам видаєтсѣ, є любити ваше святе і державне царство.

По-перше: оскїльки ваше царство є єдине православне і єдине істинне, і оскїльки як людина вїрна і яка живе в Бозї є істинною людиною, є Божим спадкоємцем і з Христом, так і коли інодї людина є і вїрною і невїрною, не за думками Євангелськими, засудуєтсѣ в тамошнїх судилищах. Таким чином, це царство є істинним, в якому правитель його є вїрним, і живе з Христом, і користуєтсѣ владою для упорядкування. Бо сказано апостолом про духовних: як ми Боже створїння, то це їй православному царству є гожим. Тому цар, хоча їй не підпорядковуєтсѣ громадським правилам, але живе за законами Духа Святого і пїклуєтсѣ не за себе, а за підлеглий йому народ, і як новий Моисей, є посередником між Богом і людьми. Але їй сказано: ще бїльше пїклуєтсѣ. Кажє Якїв: «Якщо всього закону дотримаєтсѣ, а згрїшитъ в одному – винен у всьому» (Як. 2:10). Тому влада такого правителя – це єдине царство, керованє Богом, а протилежне цьому тїльки за назвою є

же во единомъ—повинень естъ всему. Сего ради сицеваго начальника получающая власть—сіе единое царство, яко царствующая Богомъ; яко отъ супротивно, мучителство и токмо именемъ царство невѣрное и живущее по всей похоти. По первому же образу ваша держава естъ истинное царство благочестивѣйшее, самодержавнѣйшее и святѣйшее, и единое по вселеннѣй православное и живущее по Христѣ. Сего ради аще кто хоцетъ, во всемъ мужъ мудрый, рещи превысокій вашего царствія домъ жилище пустынниковъ, или селеніе преподобныхъ, или утѣшеніе святыхъ, или домъ Бога Іаковля и мѣсто идѣже опочиваетъ едиnorodный Божій Сынъ,—праведная, и истинная, и благословная глаголае бы, и собесѣдникъ бываетъ с нимъ всѣхъ праведныхъ миръ.

Второе: яко отъ прародителей и праотцевъ вы царей, наипаче же боголюбезныхъ и православныхъ, его же никто изъ древнихъ царей не удостоися.

Третіе: яко и праотца великаго священника богатыя—блаженнаго и приснопамятнаго, яко реку, Филарета, ему же во возвышеніи присушествуяи и прилогаяи бѣ нашъ приснопамятний святаго града патріархъ, курѢофанъ. И посему, цари сущіи, удостоени есте Христова свойства—паче всѣхъ царей богатыи; оный бо царей и патріарховъ отъ роду по плоти бѣ, и сего ради царь и архіерей. И вы царей и патріарховъ яко отродіе есте: цари есте искренніе, но и архіереи обѣ церкви же пекущіися по силѣ; и тѣмъ, свойственнымъ образомъ, о вась во апокалиписѣ речено: яко будете священници и цари.

Четвертое: яко единые ваши триблаженныя прародители и величайшіе самодержцы трудящася в нивѣ Христовѣ апостолски, яко

царствомъ, бо е царствомъ невѣрнымъ, що живе за своїми пожаданнїями. За першимъ прикладомъ ваша держава е царствомъ истиннимъ, благочестивѣйшимъ, самодержавнѣйшимъ і святѣйшимъ, єдинимъ у вселеннѣй православнимъ і яке живе у Христѣ. З цієї причини якби який мудрий у всьому чоловік назвавъ превисоке ваше царство житломъ пустельниківъ, чи пристановищемъ преподобнихъ, чи втїхою святыхъ, чи домомъ Бога Якова і місцемъ перебування єдиnorodного Сина Божого, то сказавъ би праведне, істинне і благословенне, і погодився би з нимъ весь сонмъ праведнихъ.

По-друге: ви з прабатьків є від царів, до того ж боголюбних і православних, чого ніхто навіть з давніх царів не був удостоєний.

По-третє: оскільки як і прабатька великого священника ви збагатили – блаженного і приснопам'ятного, маю на увазі, Філарета, возвеличення якого помогав тогочасний наш приснопам'ятний святаго міста патріарх, кір Феофан. І тому, будучи царями, ви удостоїлися Христової ознаки – є найбагатшими з усіх царів; Він був по плоті з роду царів і патріархів, тому був цар і архіерей. І ви є нащадками царів і патріархів: ви є істинними царями і архіереями, які посилено турбуються про церкву; таким чином про вас в Одкровенні сказано: будете священниками і царями (Откр. 1:6, 5:10).

По-четверте: як ваші тричі блаженні прабатьки і великі самодержці апостольські трудилися на ниві Христовій, а найбільше приснопам'ятний

же бѣ наипаче оный при-
снопамятный царь Феодоръ
Іоанновичъ, иже случившаго-
ся простоты и нарушенія цер-
ковныхъ нравовъ в тѣхъ стра-
нахъ, по плѣненіи Царяграда,
несущимъ учащихъ разсы-
пе, и возведе православіе въ
первообразную добро-
ту, егда, единомысліемъ и
соизволеніемъ четырехъ апо-
стольскихъ соборныхъ церкви
престоловъ, патріаршескимъ
достоинствомъ почте пре-
столь преславный Москвы, и
пивательная теченія живущей
воды воздаде своему царствію
присная, и вездѣ и весьма пре-
чистые, якоже текущее къ
животу вѣчному. И яко да
многое оставляяй доволное
есть къ несравнимой похвалѣ
изрядное житіе равноапосто-
ла вашего родителя, величай-
шаго самодержца и великаго
князя Алексія Михайловича,
иже еретиковъ убо разруши,
книги исправи, царство сла-
вное быти сотвори, соборъ
преславный собра и правила
нуждая в церковь подаде.
Ему же подражатели и вы, отъ
божественные и пречестные и
блаженнаго онаго лѣторасли
бывше, абіе изначала вели-
чайшаго вашего царствія
еретиковъ разрушили, без-
грамотныхъ и безумныхъ, но
и убили есте, и благословію
исполнили есте величайшаго
вашего началства. И да нѣ кто
мнѣ порицаеть, радующесе
о убіеніи нечестивыхъ. Пер-
вое: яко сего и того убивати
рещи священникамъ царемъ
царства воспрети, праведная
же царемъ творити и по за-
кону дѣйствовать жестокая
на враги божія невозбранно
есть. Апостоль бо благость и
жестокость имѣти Бога гла-
голаша; ему же по подобію
подобаетъ и первому іерею
царствія устремляти цар-
ственную державу. Каковое
бо есть неправедно убивати
невиннаго, толико неправед-
но не убивати обновителя, и
беззаконнаго, и виннаго гибе-
ли благочестивымъ бывшаго.
Имже образомъ и Петръ не

царь Федір Іванович, який че-
рез невідання і порушення
церковних звичаїв у тих краї-
нах після падіння Цареграда,
подолав тих, хто навчав без-
законню, і звів православ'я в
першочергову чесноту, тоді
за єдинодушним дозволом
чотирьох апостольських пре-
столів соборної церкви була
надана честь патріаршого
преславного престолу Моско-
вії, і надав своєму царству жи-
вительні потоки живої води,
і завше і дуже пречистої, яка
тече в життя вічне. І полиша-
ємо ще для незрівнянних по-
хвал виняткове життя рівно-
апостольного вашого батька
і величайшого самодержця в
великого князя Олексія Ми-
хайловича, який подолав ере-
сі, виправив книги, створив
славне царство, зібрав пре-
славний собор і подав церкві
необхідні правила. Ви йому
уподібнюєтеся, будучи на-
щадками його божественної,
пречесної і блаженної паро-
сті, бо від самого початку не
лише подолали безграмотних
і безумних еретиків великого
вашого царства, але й убили,
і наповнили благословенням
ваше владарювання. І нехай
ніхто не дорікає мені, який ра-
діє вбивству нечестивих.

По-перше: якщо, як ска-
зано, священикам царям цар-
ство заборонило когось убива-
ти, то не забороняється царям
праведно поступати і за зако-
ном жорстоко діяти до ворогів
Божих. Апостол говорить, що
Бог має благість і жорстокість;
а йому (цареві) внаслідуван-
ня як першому іерею царства
личить направляти держа-
ву. Наскільки неправедним є
убивати невинного, настільки
неправедним є не вбивати
того, хто вводить нововведен-
ня, чинить беззаконня і є ви-
нним у загибелі благочести-
вих. Таким чином, і Петро не
є вбивцею, вбивши Ананію і

убійця естъ, Ананію и Сапфіру убивъ і Сімона, по ревности бо божіи и не для себя то дѣло сотвори; самъ бо себѣ отмстити непреподобно, - сего ради Давидъ к Саулу и к Семейлу благъ, — Бога же отмстити блаженное. И сего ради Моисей убиваше убо Египтянина, покрываеъ же землею иже с Дафаномъ и Авирономъ; и Финеесъ губить беззаконнаго. Второе: яко Іоаннъ научаеъ праведной брани, не рекій воиномъ оставити воинство, но доволствоватися своими оброки. Имъже разумомъ и апостоль глаголаше о властителі: ібо не всуе мечь носить. Третіе: яко Ахавъ, миръ сотворивше с нечестивымъ, осуждаеъ, и Іуе, священниковъ Ваалъ убивъ, по сему похваляеъ. Четвертое: яко Іустиніанъ и нѣкая прежде его бывшія цари законъ положиша: благочестиваго, возвратившагося и жертву приносяща ідоламъ, убивати; нечестивость же ничесо не разнствуется нечестивостію. Аще же и ересеначалниковъ древніе не убиваше, сіе твориша изволеніе божіе, яко да толкованіе о вѣрѣ явно будетъ; нынѣ же началниковъ ересей подобаеъ убивати. Ибо ваша царственная держава, сицевое или таковое суще и на еретики праведно и достойно сотвори, и мы, праведно о праведномъ гдаголюще, васъ ублажающе, любимъ.

Паче же возлюбили есмы нынѣ, яко же имъ образомъ глаголетъ писаніе о апостолѣ, яко во Аѳинѣх устремляеъся в немъ духъ, зря ідоломъ данный сущу въ сему граду. Духъ же Павловъ не бѣ душа Павлова, якоже и покаряющеся пророкомъ пророческій духъ, — негли воеже невестественнаго быти естества душамъ, — но бѣ Духъ Святыи, иже яко по естеству и естественню Богъ естъ — благій естъ и по естеству и произволенію, и произліяеъ святымъ безмѣрное богатство — благость свою. И яко на Павлѣ, сице и на васъ

Сапфіру, і Сімона(Дії. 5:5,10, 8:24), бо вчинив це через ревність до Бога, а не для себе самого, бо негоже помщатися за себе – тому Давид до Саула і Самуїла добрим був – Бог же відплатив належне. І тому Мойсей убив Египтянина, покрив землею з Дафаном і Авироном, і Фінеес убив беззаконного. По-друге: Іван (Богослов) навчає праведної борні, кажучи воїнам не залишати військо, але вдовільнитися своєю долею. З такою думкою і апостол говорить про правителя: «не даремно меч носить» (Рим 13:4). По-третє: як засуджується Ахав, що уклав мир з нечестивими, так схвалюється Ілля, що убив жерців Ваала. По-четверте: Юстиніан і його попередники-царі уклали закони: убивати благочестивого, що повернувся до ідолопоклонства, бо нечестивість не різниться від нечестивості. Але коли еретиків раніше не вбивали, то це було за дозволом Божим, щоб глумачення про віру стало явним; тепер же еретиків належить убивати. Тому ваша царствена держава так достойно і праведно вчинила з еретиками, а ми, праведно кажучи про праведне, вас ублажаючи любимо.

Найдужче ж любимо вас нині, як говорить Святе Письмо про апостола, що в Афінах обурився його дух, побачивши це місто, повне ідолів. Дух же Павла – це ще не душа Павла, як і дух пророків, що наказував пророкам, тому що душа несутнісної природи, але це був Дух святий, який по суті і сутності є Бог, – благий є по суті і за промислом, та уливає на святих безмірне багатство – свою благість. І як на Павла, так і на вас пролив дари свої, і ви звалили відвідати своїх братів, спокушуваних фараоном, а саме, – папськи-

... ἵνα διακονήσητε αὐτῶ
 λειτουργοὶ γενόμενοι τῶν
 ἁγίων καθ' ἡμῶν ὑπέρτερον λό-
 γον, καὶ ἐπικοδομοῦντες τοὺς
 ἀσθηρικούς ὑπὲρ τῶν ἡμε-
 λίων τῶν Αποστόλων καὶ προ-
 φητῶν εἰς ἔπαινον δόξης ἡμῶν
 ἐν παντί τῷ κόσμῳ καὶ στέ-
 φανον δόξης ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
 Κυρίου. ἡ 4

Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐχειροτόνη-
 σε μητροπολίτην Κυέβου τῆ
 ὑμετέρᾳ ἡ 5 ἐπιταγῇ ὁ συνά-
 δελφος καὶ συνεπίσκοπος
 ἡμῶν, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης
 τῆς μεγάλης Μοσχολίας
 ἔργον καλὸν ἠργάσατο ἡ 6 καὶ
 μακάριον, οὐ γὰρ ἐστὶ περὶ
 ἡμῶν ἡ πατριαρχική
 ἡ 7 ἐξουσία, ἀλλ' ἐκτείνεται
 ὅταν δέη ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ
 τῆς ἐκκλησίας, ἡ 8 κατὰ μίμη-
 σιν τοῦ Αποστόλου ἐπίτητον,
 ἡ μέρημα πασῶν τῶν ἐκκλη-
 σιῶν. ἡ 9 Ὅθεν κινδυνεύουσης
 τῆς πίστεως οὐ μόνον πατρι-
 ἀρχαι πατριάρχας ἡ 10 καὶ
 μητροπολίτας καθεῖλον τῶν
 οἰκείων θρόνων καὶ ἐτέρους
 ἡ 11 ἐχειροτόνησαν, ἀλλὰ καὶ
 μητροπολίται πατριάρχας
 καὶ μητροπολίτας καθεῖλον
 καὶ ἐτέρους εὐσεβεῖς κει-
 ροτονήκασιν. Ὅτι δὲ ἡ 12 τῆν
 ἐπαρχίαν Κυέβου ζητεῖν ἐχει-
 ρὼς ἰδίαν, οὐκ ἐπηρέσαμεν.

Πρῶτον, ὅτι δεῖ ἀρκέσθαι
 τοῖς ἰδίοις καὶ οὐ καθημερίοις
 ἡ 13 καινὰ ἐπιζητεῖν. Συνεθίξει
 γὰρ καὶ εἰς ἄλλας ζητήσεις, οἷς
 ἡ 14 ἐπετα κατ' ὀλίγον τύφος
 καὶ τῶν ἀδελφῶν καταφρόνη-
 σις, ἡ 15 ὡς καὶ τῆ πατρικῆ συνέ-
 βη ὀφροῦ. Ἀθελούμενοι γὰρ τῶν
 πατρικῶν ὄρων ἔπονται καινὰ,
 ἐν οἷς καὶ μάταια. Ὅθεν φησὶν

произля дарование свое, и из-
 волиди есте постыти братію
 вашу—искушаемых отъ
 Θαραона, глаголя папешскою
 прелестію, тожде же рещи
 безбожества (что бо есть па-
 пешство, токмо явное без-
 божество, и что есть унія, не
 токмо ли явное безбожество).
 Якоже Моисей, иже хотя на
 горѣ собѣдствова с Богомъ,
 но братолюбіе вѣдая лучше
 быти при Бозѣ, нежели свое-
 го утѣшенія, посѣщи братію
 свою. Благое убо дѣло ваше
 сіе и блаженное, и избра Богъ
 васъ паче отцевъ вашихъ,...
 воеже служити ему, служи-
 тели бывые святыхъ, по пре-
 восходителному слову, и со-
 ждающе неутвержденныхъ на
 основанія апостоловъ и про-
 роковъ, к похвалѣ славъ ва-
 шей во всѣмъ мирѣ и венецъ
 славы во дни господни.

Но понеже хиротониса
 митрополита Киевскаго, ва-
 шимъ повелѣніемъ, братъ и
 соепископъ нашъ святѣйшій
 патріархъ великія Москвы—
 дѣло доброе содѣла и бла-
 женное, ибо нѣсть огражде-
 на мѣстомъ патріаршеская
 власть, но распространяется,
 егда подобаеть, по все-
 му миру церковному, по
 подобію апостола глаголю-
 шу попеченіе всѣхъ церк-
 вей. Тѣмже, бѣдствующую
 вѣру, не токмо патріархи
 патріарховъ и митроподдтовъ
 с престоловъ своихъ низверго-
 ша и иныхъ хиротонисаша, но
 и митрополіты патріарховъ
 и митрополітовъ низвергоша
 и иныхъ благочестивыхъ хиро-
 тонисаша. Яко же убо епархію
 Киевскую искати имѣти, яко
 свою, не похваляхомъ.

Первое: яко подобаше
 удовольствоватися своими и
 не во вся дни новая взыски-
 вати. Обыкло бо и во иныхъ
 исканіяхъ, имже слѣдствуетъ
 по малу киченіе и братіи
 пренебреженіе—якоже и па-
 пешскому случися гордости;
 отложеннымъ бо бывшимъ
 отеческимъ предѣломъ,

ми спокусами, тобо безбож-
 ністю (бо папство є нічим
 іншим як явню безбожністю,
 а унія чи є нічим іншим як не
 явню безбожністю).

Як Мойсей, хоча й на горі
 бесідував з Богом, але вважа-
 ючи, що братолюбство є кра-
 щим, ніж перебувати з Богом
 задля своєї утіхи, відвідав сво-
 їх братів. Тому ця ваша спра-
 ва є доброю, і вибрав вас Бог
 більше, ніж ваших батьків...

...щоб ви служили Йому,
 ставши служителями святих
 згідно з найвищим повелін-
 ням і підтримуючи слабких
 на основі вчення/ апостолів і
 пророків для похвали вашої
 слави в цілому світі і для увін-
 чання слави в день Господній.

Зрештою, за вашим на-
 казом наш співбрат і спів-
 служитель, святійший
 патріарх великої Московії ви-
 святив Київського митропо-
 літа, здійснив гарну і благо-
 честиву справу, бо патріарша
 влада не обмежується місцем,
 а поширюється, якщо є по-
 треба, по всьому церковному
 світі, наслідуючи апостола,
 котрий закликає турбуватися
 про всі церкви. Тому для віри
 існує небезпека, коли не лише
 патріархи патріархів і митро-
 політів скидали з їхніх пре-
 столів і висвячували інших,
 але й митрополити патріархів
 і митрополитів позбавляли
 влади й інших, благочестивих,
 висвячували. Точу ми не схва-
 лювали вашого прагнення
 розглядати Київську епархію
 як свою власну.

По-перше, слід було за-
 довільнятися власним і не
 прагнути щоденно до ново-
 го. Звично ж, що слідом за
 такими прагненнями посту-
 пово йде гордування і знева-
 жання братів аж до папських
 гордоців. Ті, хто відпадають
 від правил отців, слідуєть за
 новим та суетним. Тому Свя-

ἡ γραφή ἡ 16 μὴ μαίτερε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου. ἡ 16

Δεύτερον, οὕτω δοκεῖ βέβηλον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ἐφέεσθαι τῶν ἡ 17 ἀλλοτρίων ἐπαρχιῶν τοὺς πρώτους τῶν ἱερέων, ὥστε ὁ πρὸς τὸν Ἀντιῶν ἡ 18 οὐχί πατριάρχην ἀπὸ τῆς οἰκουμένης τρίτης συνόδου ὡς ἡ 19 βουλομένους χειροτονεῖν τὸν Κύπρου ἀρχιεπίσκοπον σφοδρῶς ἐπὶ ἡ 20 τιμηθῆναι, καὶ καταφέρει τὸ φίλαυτον αὐτοῦ ὁ χορὸς ἐκείνος ἡ 21 τῶν ἁγίων πατέρων. ἡ 22

Τρίτον, ὅτι εἰ κατ' ἐπνίγουσαν (ἐπείγουσαν ?) ἀνάγκην ἔδει τοῦτο γενέσθαι, οὐκ ἡ 23 ἔστι τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μόνον ἴδιον τοῦτο παρέχειν. Οἱ γὰρ πατριῶν ἡ 24 ἀρχαὶ ἐπιμελεῖσθαι ὧν ἔλαβον παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἔλαβον ἡ 25 ἔργον, οὐ μὴν καὶ κατ' ἐαυτῆς δύνανται διδόναι ἢ λαμβάνειν ἡ 26 τὰς ἐπαρχίας. Οὕτω γὰρ ἡ δύνατο καὶ μητροπολίτης ἐπισκοπῆν ἴδιαν ἐτέρῳ μητροπολίτῃ παρέξειν, ἀλλ' ἀνεῖκει ὁμοῦ τοῖς ἡ 27 τέσσαροι πατριάρχαις ὡς πρόσωπον ἔχουσι τῆς καθόλου ἐκκλησίας. ἡ 28

Τέταρτον, ὅταν δεῖ ἐρωτᾶν περὶ τοιοῦτου πράγματος, ἢ καὶ ἐτέρου τοῖς ἡ 1 πατριάρχαις, οὐ δεῖ κατὰ μέρος γραφεῖν ἢ λέγειν καὶ ἀποκρίνεσθαι, ἡ 2 οὐκ ἰδίως, ἀλλὰ κοινῶς καὶ μετὰ σκέψεως καὶ ἐν ἐνὶ τόμῳ, ὡς ἡ 3 ἐγένοντο τὰ γράμματα, ἀπερ' ἔφερε Μελέτιος ὁ ἱεροδιάκονος. Καὶ ἡ 4 ἐρωτῶν, ὁ πατριάρχης Μοσχόβιας χειροτονούμενος ἀπὸ Ἰωβ ἔως ἡ 5 Νίκωνος, τίνα ἠρώτα, τὸν Κωνσταντινουπόλεως μόνον ἢ καὶ τοὺς λοιποὺς, ἡ 6 καὶ δεῖλον, ὅτι μόνον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὅτι ἐγένετο γνώμη χειροτονεῖσθαι ἡ 7 αὐτὸν χωρὶς ἐρωτήσεως, οὐκ ἐζήτησαν τοῦτο μόνον ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν, οὐ παρὰ μέρος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτό. ἡ 8

Πέμπτον, μὴ ζητεῖν ὅτι οὕτω βουλόμεθα, ἢ οὕτω πα-

σλῃδствуют новая, въ нихже и суетная. Тѣмже глаголетъ писаніе: не преложи предѣлы вѣчная, яже положиша отцы твои.

Второе: сице мнитца быти в церкви порочное, еже желати чужихъ епархій, первыхъ іереевъ, в толико, ЯКО Антиохійскаго патриарха отъ вселенскаго третіяго собора, яво восхотѣ хиротонисати Кипрскаго архіеписвопа, зѣло епитимисанъ бѣ, и обругаша самолюбіе его ликъ оный святыхъ отцевъ.

Третіе: яко аще по устремляющей нуждѣ подобаше сіе быти, нѣсть Константинопольскаго единого сіе подавати свойственное; понеже патриархи попещи ся, имже получаху отъ церкви, восприѣша дѣло, обаче сами едина дати или взяти епархій не могутъ—сице бо могъ бы и митрополитъ епископство свое иному митрополиту дати — но приличествуеъ вкупѣ дати четыремъ патриархомъ, яко особу имѣющимъ соборныя церкви.

Четвертое: егда подобаеъ воспросити о такомъ дѣлѣ, (того?) или инаго патриарховъ не подобаеъ особливо писати, или глаголати и отвѣчати; не особливо, но обще, и со смотрѣніемъ, и во единой книгѣ, якоже быша грамоты, ихже принесе іеродіаконъ Мелетій. И вопрошаю: патриархъ Московскій, хиротонисуемый отъ Іова даже до Никона, кого вопрошаше— Константинопольскаго ли единого, или и прочихъ? И явно естъ, яко токмо Константинопольскаго. Но егда бѣше совѣтъ хиротонисати ему безъ вопросу не воспроси ся отъ Константинопольскаго токмо, но и отъ прочихъ, не особно, но вкупѣ.

Пятое: не просити, яко аще хоцемъ или молимся; но

те Письмо говорить: не переступи вѣчні правила, укладені отцами твоими.

По-друге, церква вважає ганебним, щоб перші ієреї доби-вались чужих епархій, тому на третьому Вселенському соборі так рішуче був засуджений Антиохійський патріарх, який захотів висвятити архієпископа Кіпра, і зібрання святих отців затаврувало його самолюбство.

По-третє, якщо для висвячення виникла нагальна потреба, то сам лише Константинопольський патріарх не має права давати дозвіл. Бо патріархи турбуються про те, що отримали від церкви, але не в змозі від імення давати чи приймати епархії. То це ж би й митрополит міг би своє єпископство передати іншому митрополитові, проте право вчинити так належить чотирьом патріархам разом, які уособлюють соборну церкву.

По-четверте, якщо запитувати про цю справу кожного патріарха, то не потрібно почасті і окремо писати чи говорити й відповідати, а спільно та з розглядом і в одному томосі, як було у грамотах, що їх приносили ієродіакон Мелетій. І я запитую: до кого звертався за дозволом висвячуваний патріарх Московії, від Іова і аж до Никона, чи лише до Константинопольського патріарха, чи й до решти інших; і ясно, що лише до Константинопольського. Але коли з'явилась думка, щоб він висвячувався без запиту (тобто, самостійно), то зверталися з проханням про дозвіл на це не лише до Константинопольського патріарха, а й до решти, не окремо до кожного, а спільно (до всіх патріархів).

По-п'яте, слід не просити, чого хочемо чи прагнемо,

ρακαλοῦμεν, ἀλλὰ ἢ 9 ζητεῖν εἰ τοῦτο οὐκ ἀντίκειται τοῖς νόμοις καὶ ἐκ τοῦτου εἰ οὐχ ἔπεται ἄποπον. ἢ 10

Ἐκτον, μὴ ζητεῖν τοῦτο διὰ χρημάτων, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τὴν πίστην ἢ 11 καὶ τὴν ἀφέλειαν τῶν πιστῶν, οὐχ ὡς νῦν ὅπου ὁ τιμιώτατος πρέσβυς ἢ 12 ἐμῆνοιεν ἡμῖν, ἵνα ἂν δώσομεν γράμμα, δίδωμι καὶ ἔλεος ἢ 13 καὶ ἂν δὲν δίδωμεν, οὐ δίδωσι. Καὶ τοῦ κυρίου Διονυσίου ὅς ἐζητεῖ ἢ 14 τὰ χρήματα, ἀπεκρίθη ὁ ἄρχων ὅτι ἔχει μάθημα Βασιλικὸν ἢ 15 πρῶτον νὰ πάρῃ τὰ γράμματα, καὶ ὕστερον νὰ δώκῃ τὰ ἄσπρα. ἢ 16 Καὶ πρέπον εἶναι τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μεγάλης Μοσχοβίας ἢ 16 νὰ ζητῇ ἀπὸ μητέρας τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν τὰ πνευματικὰ χαρίσματα μὲ ἄσπρα (sic). Καὶ τάχα τὸ γράμμα ἐκεῖνο ὅπου ἢ 17 νὰ πάρῃ ἢ ἐντιμότης τοῦ ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μὲν τέτειον ἢ 18 τρόπον τῆς ζητήσεως καὶ μὲ ἄσπρα (sic), εἶναι δίκαιον, εἶναι γράμμα ἢ 19 ἅγιον ; Καὶ ἂν εἶναι πτωχοὶ καὶ ἐσυνήθησαν νὰ πέρουν (sic) ἄσπρα (sic), νὰ δίδουν γράμματα, πρέπον εἶναι τῇ ἡμετέρᾳ [sic] ἐκκλησίᾳ νὰ ζητῇ ἢ 20 μὲ τέτοιον τρόπον, τέτοια μεγάλα ζητήματα, τὰ ὅποια ἄμποτες ἢ 21 ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ τὰ παραβλέψῃ. ἢ 22

Ἐβδομον, ὅτι δέος μὴ πείθεσθαι τῷ Κιέβου μητροπολίτῃ μὴ χειρὸς ἢ 23 τονουμένῳ ὑπὸ Κωνσταντινουπόλεως τοὺς ἐν τῇ Οὐκραίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ὀρθοῖ ἢ 24 δόξους, καὶ ἔπονται σχίσμα καὶ λογομαχία καὶ τὸ δὲ χεῖρον, ἂν ζητῇ ἢ 24 σωσι μητροπολίτην ἕτερον ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐκεῖνοι, αὐτὸς ἢ 25 διὰ ὀλίγα χρήματα εὐθὺς χειροτονεῖ ἕτερον, καὶ ἀκολουθοῦσι σκάνδαλα ἢ 26 καὶ ἀνατροπαί. ἢ 27

Εἰδὲ καὶ οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως συνεχῶς ἀλλαζόμενοι ἢ 28 τὸ αἶτιον. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοιοῦτων Πατριαρχῶν ἐχειροτονοῦντο, οἱ τε πατριάρχαι καὶ

взыскати, аще сие не противляется закономъ, и отъ сего аще не слѣдствуетъ противное, или негрестойное.

Шестое: не просити сие черезъ денги, но просто, вѣры ради и пользы вѣрныхъ, не якоже нынѣ, когда честнѣйшій посланный извѣщаетъ намъ, яко аще дадимъ грамоту дасть и милостыню, и аще не дадимъ—не дасть. И киръ Діонисію, иже вопрошаше денегъ, отвѣща оны, яко имѣть наказъ царскій прежде взяти грамоты и потомъ дати денги. И подобаеъ ли апостольской великія Москвы просити отъ матери своей восточныя церкви духовная дарования за денги? И негли грамота оная, уже емлетъ честность его отъ Константинопольскаго, и такимъ образомъ прошения, и изъ денегъ, естли введна, естли грамота достойна? И аще суть нищии и обыкли имати денги и давати грамоты—дѣло естъ вашей церкви просити такимъ образомъ сиевая великая прошения, яже дабы святый Богъ презритъ.

Седмое: яко страхъ естъ да не когда недослушшы будутъ Киевскому митрополиту, нехиротонисану будущему отъ Константинопольскаго, иже на Украини и въ Поляхъ православнии, и слѣдуетъ схизма, и словопреніе, и еше хуждшее сего: аще вопросятъ митрополита инаго отъ Константинопольскаго оныя, оны, ради денегъ, хиротонисати абие будетъ инаго, и слѣдствуютъ соблазны и развраты.

Аще же и патриархи Константинопольскіе часто премѣняющіяся причина естъ; но отъ раззоренія Царяграда отъ таковыхъ патриарховъ хиротонисахуся и патриархи и митрополиты

а добиватися, якщо це не суперечить законам і з цього не випливає негоже.

По-шесте, не вимагати цього за гроші, але лише за для віри і користі вірних, а не так, як сьогодні шановний посол сповістив нам: якщо ми дамо грамоту, то він дасть милостину, якщо ж не дамо, то не дасть. І коли кир Діонісію запитував про гроші, пан відповів, що має царський наказ спочатку отримати грамоту, а потім видати гроші. І чи личить апостольській церкві великої Московії вимагати від своєї матери і східної церкви духовного дару за гроші? І чи швидко ця грамота від Константинопольського патріарха додає б їй пошани, якщо була б отримана за гроші, то чи була б вона справедливою, чи була б осяченою? Коли убогі і звикли брати гроші, щоб давати грамоти, то чи личить вашій церкві добиватися такого великого дару таким способом, який святий Бог зневажає.

По-сьоме, є ризик, що Київському митрополиту, якого не висвятив Константинопольський патріарх, не підкоряться православні в Україні та Польщі, настане розкол і суперечки, а то й гірше: коли дехто забажає іншого митрополита від Константинопольського патріарха, він же заради незначних грошей одразу ж висвятить іншого, й принесе це спокуси і безпорядки.

Можливо, часта зміна Константинопольських патріархів є причиною цього, але і після взяття Константинополя висвячували ці патріархи патріархів і митрополитів великої Московії аж до Никона,

μητροπολίται ||28 τῆς μεγάλης
Μοσχοβίας, ἕως Νίκωνος, καὶ
οἱ Κιέβου μητροπολίται ||1 ἕως
τοῦ παρόντος. Ἀλλὰ καὶ νόμι-
μοὶ καὶ γνήσιοι, ὅτι ἡ χάρις ||2
οὐκ ἀποβλέπει εἰς τὸ εὐτέλες
τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ'εἰς τὸ
σταθερὸν καὶ ||3 ἀμετακίνη-
τον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Εἰ
δὲ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις
||4 μακρὰ, ἀλλ'ἀφ'οὗ ἐν τοῖς
Ῥώσοις ἔλαμψεν ὁ τῆς δικαιο-
σύνης ἥλιος, ||5 διὰ τῆς πίστε-
ως, ἕως προχθῆς οὐκ ἔβλαψε
τὴν βορείαν ||6 ἐκκλησίαν τὸ
μῆκος τῆς ὁδοῦ, μάλιστα δὲ
καὶ ὠφέλειαν πολλήν ||7 ἐν
πολλοῖς καὶ κατὰ πολλὰ πρό-
ξενος ἐγένετο. ||8

Εἰδὲ ὅτι δουλεῖε ἡ Κων-
σταντινούπολις τοῖς ἐθνικοῖς,
ἀλλὰ περὶ ||9 ποῦ τὰ ἑπτακό-
σια ἔτη ἐδόουλεν ἡ Αντιόχεια
τῆς ἄραψι καὶ ἦν ||10 τὸ τρίτον
τῆς ἐπαρχίας τοῦ Αντιοχείας
ὑπὸ τοῖς εὐσεβέσι βασιλεῦσι
||11 τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ'οὐκ
ἔλαβεν ὁ Κωνσταντινουπόλε-
ως οὐδὲ βῆμα ||12 ποδός ὑπὸ
τῆς ἐπαρχίας τοῦ Αντιοχείας,
μάλιστα ἐπεμνον κατ' ||13 ἔτος
οἱ βασιλεῖς πρέσβεις εἰς τὸς
τοὺς σουλτάνους τοῦ Μπαγο-
τατίου καὶ τῆς ||14 Αἰγύπτου,
ἵνα ἔχωσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ
εἰρήνην. ||15

Διὰ ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοι-
οῦτα οὐκ ἐπηνέσαμεν τὸ ἐγχα-
ρισμα τοῦ ἀδελφοῦ, ||16 καίτοι
ἐπηνέσαντες τὴν προθυμίαν
τῆς κραταιᾶς καὶ ||17 ἀγίας
ὕμνης βασιλείας διὰ τὴν ἐπί-
σκεψιν. Πλὴν ὅμως λέγομεν
κατὰ ||17 τὸν θεῖον Απόστο-
λον, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀλη-
θείᾳ Χριστὸς καταγγέλλεται,
||18 ὥστε εἴτε διὰ φιλαυτίαν
τῶν ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε καὶ
δι' ἄλλην αἰτίαν, ||19 ἴσως καὶ
εὐλογον, οὕτω συνέβη, χαί-
ρομεν ὅτι τὸ Κίεβον ἔχει ||20
μητροπολίτην, οὗτινος καὶ
τὴν χειροτονίαν δεχόμεθα
καὶ τ' ἄλλα ||21 ἀφήνοντες δε-
όμεθα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ,
ἵνα δώ[σ]ῃ αὐτῷ δύναμιν ||22
κυβερνήσαι καλῶς καὶ θεαρέ-
στως. ||23

Δεῖ δὲ αὐτὸν, ὅταν χειρο-
τονεῖ ἐπίσκοπον, μὴ προβάλλ-
ειν αὐτὸν ||24 μετὰ τῶν ἰδίων

великия Москвы, даже до Ни-
кона, и Киевские митрополи-
ты, даже до нынѣшняго, но и
по закону, и и скрение, ЯКО
благодать не взираеть на про-
стоу человека, но в твердое и
непоколебимое православныя
вѣры. Аще же и Царьградъ да-
леко, но отнелъже въ Россѣхъ
возсія праведное солнце,
чрезъ вѣру, даже до вчераш-
няго дне, неповреди сѣверныя
церкве далность пути, паче же
и ползу многую во многихъ и
зѣло много вина бысть.

Аще же работаетъ Царь-
градъ язычнымъ, но близъ
700 лѣтъ работа Антіохія
арапомъ, и бѣ третія часть
епархіи Антіохійской подъ
благочестивымъ царемъ
греческимъ, но не взялъ
Константинопольскій ниже
стопу ноги отъ епархіи
Антіохійской, паче же по-
сылаху по вся годы царіе по-
словъ к салтаномъ в Вавилонъ
и Египетъ, воеже имѣти цер-
ковнымъ миръ. Сихъ ради убо
и сицевыхъ причинъ не похва-
ляхомъ начинаніе брата.

Обаче похвалили есмы
желаніе державнѣйшаго
и святаго вашего царствія,
посѣщенія ради. Обаче паки
глаголемъ по божественному
апостолу: аще нещеваніемъ,
или истинно Христось
извѣщается, сего ради, или
аще ради самолюбія церков-
никовъ, или ради яныя вины,
негли и благословно сице слу-
чися—радуемся яко и Кіевъ
имѣтъ митрополита, егоже и
хиротонію приедемъ, и про-
ча оставляюще, молимся
владыцѣ Христу, да дасть ему
силъ правити благо и бого-
угодно.

Подобаеть же ему, егда
хиротонисуетъ епископа,
не предлагати его со свои-

і Київських митрополитів аж
до сучасного. І /вони/ і закон-
ні, і достойні, бо благодать не
зважає на простоту людську,
а на тверду, непохитну право-
славну віру. Може, Констан-
тинополь й далеко, але саме
від нього завдяки вірі засіяло
на росіян сонце праведності,
і донедавна не перешкоджа-
ла північній церкві далечній
 шляху, а була велика користь
для багатьох і церква була за-
ступницею в усьому.

Можливо, й тому, що
Константинополь підвлад-
ний язичникам, але близько
700 років була Антіохія під
владою арабів, а третина Ан-
тіохійської епархії була під
благочестивими грецькими
царями, проте Константино-
польський патріарх не взяв ні
стопи ноги з Антіохійської
епархії, а, навпаки, щороку
царі посилали послів до сул-
танів у Багдад і Єгипет, щоб
церковні мали мир.

Отже, через це і з таких
причин ми не схвалювали
починання брата, одначе по-
хваляємо бажання вашого мо-
гутнього і священного царства
про розгляд (цієї справи). Ми
промовляємо за божествен-
ним апостолом: чи напоказ,
чи істинно проповідується
Христос, так і чи через само-
любство церковників, чи з ін-
шої причини, але, можливо,
благословенно, що так тра-
пилось. Ми радіємо, що Кієв
має митрополита, висвячення
якого схвалюємо і, полишаю-
чи все інше поза увагою, мо-
лимось владичі Христу, щоб
він дав йому силу гарно і бого-
вгодно управляти.

Необхідно, щоб він /мит-
рополит/, коли висвячувати-
ме епископа, не висував його з

ἐπισκόπων, ἀλλ' ἀναφέρειν τῷ κατὰ καιροῦς Ἰ25 ἀγιωτάτῳ Πατριάρχῳ Μοσχοβίας καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρχῆῖ Ἰ26 ἐρεῦσι, καὶ τὸ δοκοῦν τῇ συνόδῳ ποιεῖν. Ἰ27

Δεύτερον, καὶ ἐν τῇ νῦν πέρᾳ λεγομένη Καζακία, εἰσὶ τινὲς Ἰ28 ἐν Ῥώμῃ καὶ Λεχία παρὰ λατίνους μαθητευθέντες, καὶ ἐγένοντο ἡγουμένοι καὶ ἀρχιμανδρίται μοναστηρίων καὶ διαβάουσι ἀνομίαις Ἰ29 τὰς ἀκολουθίας εἰς τὰ γυακάραια, καὶ φοροῦσι γυακάραια γέζουβιτικους. Ἰ30 Καὶ τοῖνυν σπουδασάτω ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης τοῦ εἶναι ἐν πᾶσι Ἰ31 μοναστηρίοις τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν, οὐ γὰρ μεμέρισται ὁ Χριστὸς Ἰ32 καὶ περιαιρησάτωι τοὺς γυακάραια, οὐ γὰρ δεῖ ἔχειν τοὺς εὐσεβεῖς Ἰ33 σημεῖα ἑτεροδόξων. Ἰ34

Τρίτον, ἵνα γένηται αὐτῷ σε τόμος συνοδικὸς βεβαιωμένος Ἰ1 δι' ὑμετέρας βασιλικῆς θείας ἐπιταγῆς, μετὰ τὸν θάνατον τῶν Ἰ2 εἰρημένων ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἡγουμένων, τοῦ λοιποῦ ἱερέα ὅς ἂν πορευθεῖ εἰς παπιστικὸν τόπον μαθεῖν, ἀρχιμανδριτῆν ἢ Ἰ3 ἡγουμένον ἢ ἐπίσκοπον μὴ προβάλλεσθαι. Εἰ δὲ ἐστὶ κοσμικός, Ἰ4 ἵνα μὴ γένηται ἱερεὺς, ἀρεκτῆ γὰρ ἡ ὀρθόδοξος πίστις πρὸς Ἰ5 σωτηρίαν, καὶ οὐ δεῖ ἑαυτοὺς πιστοὺς συλλαγαγεῖσθαι διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. Ἰ7

Ὁ μέγας κνέζης Αλέξανδρος οὐκ ἦν φιλόσοφος, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις ἦν ἔδωκε τοῖς πρεσβευταῖς /προτοβουλευτάς/ τοῦ πάπα, ἰσοζυγεῖ τῷ Ἰ8 συμβόλῳ τῆς πίστεως. Εἰ δὲ δοκεῖ διὰ θείου ὑμῶν καὶ βασιλικοῦ Ἰ9 τύπου, γενέσθω σχολεῖον εἰς τὸ Κύεβον καὶ μανθανέτωσαν τὰ Ἰ10 κατὰ δύναμιν, καὶ τῆς παπιστικῆς σχολῆς ἀπεχέτωσαν. Ἰ11

Εἰδὲ εὐσεβέστατος καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην Μοσχοβίαν ἔφυ Ἰ12 λάττετο ὁ παλαιὸς ὄρος, ἵνα μὴ γίνωνται ἀρχιμανδρίται Ἰ13 ἢ ἡγουμένοι Καζάκοι, ἀλλὰ Μόσχοβοι.

ми епископы, но доносить святѣйшему патриарху Московскому, по времени сушу, и иже с нимъ архіереемъ, и еже годно будетъ собору творити.

Второе: и в нынѣшнюю на той странѣ рекомую козацкую землю суть нѣкїи въ Римѣ и въ Полшѣ отъ латиновъ ученїи, и бяху архимандрїты и игумены монастырей, и прочитають неподобно слѣдствованїя в монастырѣхъ, и носятъ езуитская ожерелїя. Сего ради да попечется преосвященный митрополитъ, воеже быти во всѣхъ монастырѣхъ тому же слѣдованїю, понеже не раздѣлися Христосъ, и отложити ожерелїя, ибо не подобаетъ благочестивымъ знамя имѣти иноудрствующихъ.

Третїе: яко да будетъ тамо сѣчение или книга соборная, возвѣщающая, чрезъ ваше царское божественное повелѣнїе, по смерти предреченныхъ архимандритовъ и игуменовъ, впредь священника, которой пойдетъ въ папешкое мѣсто учитися, архимандритомъ, и игуменомъ, и епископомъ не поставляти. Аще же есть мирскїй да не будетъ іереемъ, довольно бо есть православная вѣра къ спасенїю и не подобаетъ вѣрнымъ прелстїтїся чрезъ философію и суетную прелесть.

Великїй князь Александръ не философъ, но отвѣтъ, который даде посламъ папїнымъ, равнствуется символу вѣры. Аще же покажется чрезъ божественную вашу и царственную печать, да будетъ школа въ Кїевѣ, и да учатся въ Кїевѣ по силѣ, и отъ папешкой школы да отлучатся.

Одабы, благовестивѣйшіе, и тамо въ Москвѣ сохраненъ бѣ древнїй уставъ, да не бывають игумены или архимандрїты отъ рода казацкаго, но москали; москаль и на Москвѣ и в ка-

власными епископами, а сповѣщавъ тогочасного святѣйшого патриарха Московїи і наблюденихъ до нього архіереїв, щоб собор вирішував цю справу.

По-друге, зараз в тих землях, що називаються Казакїя, перебувають якїсь навчені латинянами у Римі і Польщі, вони стали єгуменами й архимандритами монастирів, незаконним чином творять богослужіння в монастирях і носятъ езуїтські комірці. Тому нехай преосвященный митрополит потурбується, щоб у всіх монастирях було однаково богослужіння, бо не розділився Христос, і щоб вони зняли ці комірці, бо не слід благочестивим мати знакі іновірців.

По-третє, щоб був цей соборний томос, підтверджений вашим царським божественним велінням: після смерті згаданих архимандритів і игуменів надалі священика, який вирушить навчатися в папську школу, не ставити архимандритом, игуменом чи епископом. Якщо ж це мирянин, то щоб не ставав священником, для спасіння достатньо православної віри – віруючим не слід спокшуватися через філософію і суетний обман.

Великїй князь Олександр, не будучи філософом, дав папським послам відповідь, рівнозначну символу віри. Якщо буде потреба, то нехай через вашу божественну і царську печать започаткується в Кїеві школа, де посилено навчатимуться і відійдуть від папської школи.

Нехай буде збережено давнє правило великої Московїи, щоб не ставити козаків архимандритами чи игуменами, а московїтян. Московїтяни – в Московїї і Казакїї, а козаки –

Οἱ Μόσχοβοι εἰς Μοσχοβίαν ||14 καὶ Καζακίαν, ἀλλ'οἱ Καζάκοι μόνον εἰς Καζακίαν, οὐ γὰρ δεῖ ||15 ζευγνύειν ἐν τῷ αὐτῷ ἵππον καὶ ὄνον, οὐδὲ ὑφαίνειν ὁμοῦ ἔριον ||16 καὶ λίνον φησὶν ἢ γραφή. Μακρὰν οἱ Καζάκοι ἱερεῖς ἀπὸ ||17 ἡγουμένειον Μοσχοβίας, ἢ ἀπὸ ἕτερον ἀξίωμα, ὅτι ὁμολογοῦμεν ||18 τοὺς Καζάκους εἶναι ὀρθοδόξους. Πολλὰ μὲν τὰ ἦθη ἔχουσι διεφθαρμένα, ἃ οὐ δεῖ τοὺς αὐτοὺς ὀρθοδόξους μαθεῖν. ||19

Καὶ τοῦτο ἴσως γίνεται, ὅτι δὲν ἀφήνουσι τὸν κατὰ καιροὺς ἀγιῶ ||20 τaton Πατριάρχην τῆς μεγάλης Μοσχοβίας τινὲς τῶν ἀρχόντων, ||21 νὰ ἐκλέγῃ ἀρχιμανδρίτας καὶ ἡγουμένους, ἀλλ' ἢ καταδηναστεύοντες, ||22 ἢ μειτεῦντες διαφθεירוῦσι τῆς ἐκκλησίας τὸ δίκαιον. ΑΛΛ' ἔστιν ||23 δίκαιον τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην ἔχειν τὸ δίκαιον τῆς ἐκλογῆς, ||23 ἵνα φυλάττονται τὰ θεῖα ἀκαινοτόμητα. ||24

Τέταρτον, τὸν ὀρθήντα μὲν ἐν πολλοῖς κανόνα τοῖς θείοις πατράσι, ἀνα ||25 νεωθέντα δὲ πρὸ ὀλίγου ἐν τῇ τοπικῇ συνόδῳ τῆς μεγάλης Μοσχοβίας, ||26 τοῦ μὴ χειροτονεῖν τὸν ἀρχιερέα ἐν τῇ αὐτῇ λειτουργίᾳ πολλοὺς ἱερεῖς ||27 ἢ ἱεροδιακόνους, ἀλλ' ἕνα ἱερέα καὶ ἕνα διάκονον. Διαφυλάττειν δεῖ ||28 ἀπαρασάλευτον καὶ τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Κυέβου. Τοὺς Καζάκους ||29 δὲ ἐπισκόπους, τοῦτο ποιήσαντας ἐν τῇ Καζακίᾳ (τὸ ὄνομα Καζάκους) ||30 χρώμεθα διὰ σαφεστέρων κατάληψιν προστάξει μηδαμῶς τοῦ λοιποῦ ||31 τοῦτο ποιῆσαι, ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ πεποιήκασιν ὡς δοκεῖ, εἰς δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν ||1 τοῦτο ποιήσωσιν, ἀπαραιτήτως καθήρη. Τοὺς εὐρισκομένους δὲ ἐκέισε ||2 ἀρχιερεῖς Ῥωμαίους, τοὺς χειροτονήσαντας πολλοὺς ἱερεῖς τε καὶ δια ||3 κόνους ἐν μιᾷ λειτουργίᾳ, ὡς ἐν γνώσει καὶ διὰ χρήματα ἀμαρτη ||4 σατας, καὶ κακῶν γινομένων παράδειγμα, ἀπαραιτήτως καθήρειν ||5 καὶ μηδεμίαν συνώμης ἀξιουν. Καὶ τινὰ ἀπο-

зацкой землѣ, а казаки токмо въ казацкой земли; не подобаеъ бо вкупѣ запрягати коня и осла, ниже ткати вкупѣ руно и ленъ, глаголетъ писаніе. Далеко казацы священницы отъ игуменства Московскаго и отъ инаго достоинства, понеже исповѣдуемъ быти казакамъ православнымъ, обаче многіе православному, обаче многіе нравы имѣють раслѣнные, ижеже (нравовъ) не подобаеъ учитися тамошнимъ православнымъ.

И сіе negli бываеъ, яко не оставятъ по времени суца святѣйшаго патріарха великія Москвы нѣкія изъ бояръ избрати архимандритовъ и игуменовъ; но, или насилствующе, или ходатайствующе, разтлѣвають церкви праведное; но праведно естъ святѣйшему патріарху имѣти праведное избраніе, да сохраняются божественная необновленна.

Четвертое: глаголанное убо во многихъ правилахъ божественныхъ отецъ, обновленная же прежде малыхъ временъ въ помѣстномъ соборѣ великія Москвы, воеже не хиротонисати архіерею во одной литургіи многихъ священниковъ или іеродіаконовъ, но единого священника и единого діакона, сохранить подобаеъ непремѣнно и преосвященному митрополиту Кіевскому. Казаковъ же епископовъ, сего сотворшихъ, безотмѣнно въ казатскую землю (имя казатское употребляется ради явнаго разумѣнія), да повѣлѣваеъ никакоже впредь сего творити, невѣдѣвемъ бо сотвориша, якоже мнитъсѧ. Аще же и впредь сіе сотворять, неотложно да низвержеть. Обрѣтающихся же тамо архіереовъ-грековъ, хиротонисавшихъ многихъ священниковъ и діаконѡвъ во едину литургію, якоже вѣденіемъ ради денегъ согрѣшившихъ и злыи бывшихъ прикладъ, неотложно низвергнути, и никакому прощенію удосто-

лише в Казакіи. Бо не годиться запрягати разом коня з ослом, ані прясти шерсть з льоном – каже Святе Письмо. Далеко ж козацькимъ священникамъ до Московського ігуменства чи до іншого достоїнства, але ми схвалюємо, що козаки є православному, хоча вони мають багато зіпсованихъ звичаїв, які не слідъ переймати тутешнімъ православному.

Також трапляється, що деякі пани не дозволяють тогочасному святѣйшому патріарху великої Московіи, щобъ вінъ вибравъ архимандритівъ і игуменівъ, а насильствомъ чи посередництвомъ нищять право церкви. Справедливо, щобъ святѣйшому патріарху нале- жало право вибору, що збереже Божі [заповіді] непо- рушними.

По-четверте, згаданий численними божественними отцями канон визначає, щобъ під час однієї служби архіерей не висвячувавъ багатьохъ священниківъ чи іеродіаконівъ, а лише одного священника і одного діакона, чого й дотримувались донедавна невідступно в помісному соборі великої Московіи. Це ж слід виконувати і преосвященному митрополитові Кіевському. Козакам-епископам, які вчинили таке в Казакіи (ім'я козаків ми жививаємо задля яснішого розуміння) наказати, щобъ ніколи такого більше не чинили, бо, якъ видається, це вони зробили через незнання; якщо ж і надалі це чинитимуть, негайно їхъ змістити. Тамтешніхъ архіерей-греківъ, які під час однієї служби висвятили багатьохъ священниківъ і діаконівъ, які відали, що творили і согрішили за гроші, й подали поганий приклад, негайно усунути і не удостоїти жодного прощення. Якогось-то вигнаного архієпископа Охридського, беззаперечно, втікача, який

βεβλημένον ἀρχιεπίσκοπον
 Ωρχίδου, ναί μὴν καὶ φυγάδα,
 καλλινόμενον ἥ 7 τῷ πατριαρχικῷ ὀνόματι, ὡς ὑποκριτῆ
 ἀποπτύειν καὶ ἐπιτιμᾶν. ἥ 8

Πέμπτον, τὸν νέον μητροπολίτην Κυέβου, δεῖ ἀκούειν τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἥ 9 ἐν τῷ προομίῳ τῶν ἰδίων κανόνων λέγοντα, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἥ 10 ποιεῖν τὰ τῆς ἀκριβείας, εἰ δὲ ἐμποδίων ἔστι, ποιεῖν καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας, ἥ 11 κατὰ τὸν εἰπόντα, οἰκονομησαὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει. Καὶ τοὺς μὲν ἥ 12 ἐν τῇ ὑποταγῇ ὄντας Καζάκουσ της κραταιᾶς καὶ ἀγίας ὁμῶν βασιλείας ἥ 13 ἀκριβῶς διορθοῦν, τοῖς δὲ ἐν Πολωνίᾳ οὖσιν ὀρθοδόξοις συγκαταβαίνειν ἥ 14 εἰς τινὰ ἡθῆ ἕως οὐ βάλλει εἰς τὸ δίκτιον τῆς ἀκριβείας. Καὶ Σαμουὴλ ἥ 15 γὰρ οἰκονομικῶς εἰς τὴν Βηθλεὲμ ὑπεκρῦβη θυσίαν διὰ τὸν φόβον Σαοῦλ ἥ 16 καὶ ὁ κύριος προσεποιεῖτο τῷ Λουκᾶ καὶ Κλεώπα, παραιτέρῳ ἥ 17 πορευέσθαι, καὶ Παῦλος γὰρ περιέτεμε τὸν Τιμόθεον, καὶ τοῖς ἥ 18 πᾶσιν τὰ πάντα ἐγένετο, ἵνα κἂν τοὺς πλείονας κερδίση, καθ'ὄν τρόπον ἥ 19 καὶ ἡμεῖς νῦν τὴν παρ' ἐνορίαν χειροτονίαν ἐδεξάμεθα. ἥ 20

Ἐκτον, κατ' ἔτος συνόδον ποιεῖν τῶν ἰδίων συνόδων καὶ προκορίτων ἥ 21 ἀρχιμανδριτῶν καὶ κρίνειν καὶ ἀνακρίνειν τὰ δεόμενα ἐκκλησιαστικῆς ἥ 22 διορθώσεως, καὶ τοῖς μὲν εὐκόλοισ, παρέχειν συνοδικῶς νομικὴν ἥ 23 τὴν ἀπόφασι, τὰ δὲ δύσκολα ἀναφέρειν ἐν τῇ μεγάλῃ Μοσχοβία συνδρουούσῃ συνόδῳ, τῶν πλειόνων γὰρ ἡ ψήφος καὶ τῆς πατρὸς ἥ 24 ἀρχικῆς μεγαλιότητος ἡ σφραγίς τῆς ὑποθέσεως ἰδίων, ὡς ποῦ ἥ 25 καὶ ἡ ἐν Μοσχοβία ἱερά συνόδος, τὰ φαινόμενα ἀμφίβολα, ἥ 26 ἵνα καὶ ἡ ἐκεῖσε καθολικὴ ἐκκλησία διαφυλάττηται ἀσπίλος ἥ 27 καὶ πάσης ὀντίδος ἐκτός καὶ ἁμαρτος, ὡς ἁμαρτος τοῦ Χριστοῦ ἥ 28 νύμφη, δεῖ ἀναφέρειν ταῖς ἀνωτάτω ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς κατ' ἥ 29 αὐταῖς πατριαρχ

ити; и нѣкоего отгнаннаго архіепископа Архидонскаго, при томъ же и бѣглеца, украшающе сего именемъ патріаршескимъ, якоже лицемѣра наплевати и епитимисовати.

Пятое: новому митрополиту Киевскому слушати подобаетъ великаго Василія, въ предисловіи своихъ нравиль глаголющу: подобаетъ епископы творити яже суть извѣствованна; аще же возбраненные есть—творити и яже суть разсмотренны, по глаголющу: усмотритъ словеса своя на судѣ. И сущихъ в послушаніе казаковъ державнѣйшаго и святаго вашего царствія извѣстно исправляти; сущихъ же въ Польшѣ православнымъ снисходити въ нѣвая нравы, дондеже вложитъ ихъ въ мрежи извѣствованія—и Самуилъ бо усмотрително во Вифлиемѣ творитъ жертву страха ради Саула, и Господь притворяшеся Лукѣ и Клеопѣ далѣ шествовати, и Павелъ бо обрѣза Тимофея и всѣмъ вся бысть, да хотя болшихъ обряцеть; имже образомъ и мы нынѣ хиротонію, яше не во свою епархію, воспріяхомъ.

Шестое: во вся лѣты соборъ творити своимъ епископомъ и преизряднымъ архимандритомъ, и судити, и расудити, еже требуютъ церковное исправленіе, и удобнымъ подавати законное повелѣніе соборно, трудная же доносити великой Москвѣ соприсѣдающему собору, болшихъ бо есть жребія и патріаршескаго величества свойство есть печать дѣля. Якоже и иже на Москвѣ священны соборъ, яже показуются сумнѣвателные—яко да и тамошня соборная церковь сохраняется непорочно, и кромѣ всякаго плѣжинъ, и непорочная, якоже непорочное доносити вышнимъ церквамъ и иже в нихъ патріархомъ, и отъ нихъ приняты рѣшеніе

прикрашае себе патріаршимъ іменем, затаврувати і покарати як обманщикта.

По-п'яте, належить, щоб новий Київський митрополит слухався Василя Великого, який в передмові своїх правил каже: потрібно, щоб єпископ діяв по акривії, якщо ж є складнощі, діяв по ікономії, згідно зі сказаним: на суді він підтвердить слова свої. Підданих вашому могутньому і сильному царству козаків старанно вдосконалювати, зглянутися над православними в Польщі, враховуючи їх звичаї, доти поки не введе їх до рівня акривії. І Самуїл по ікономії таємно приніс жертву в Вифлеємі через страх перед Саулом, і Господь вдав Луці і Клеопі йти далі, і Павло обрїзав Тимофія, і для всіх став усім, щоб щоб спасти більше [народу], таким чином і ми зараз сприймаємо висвячення в чужій епархії.

По-шесте, /митрополито-ві слід/ щороку збирати собор своїх єпископів і раніше обраних архимандритів, на якому розглядати і вирішувати те, що потребує церковного виправлення. З легко вирішуваних справ соборно виносити законне повеління, про труднощі сповіщати в велику Московію скликаному синоду, -нехай перемагає бо думка більшості - а печать патріаршої величі є підставою для вирішення справ, як (допоки) і священний синод у великій Московії. Якщо з'являться якісь сумніви, то слід сповістити вищим церквам та їхнім патріархам і прийняти від них рішення і тлумачення справи, щоб соборна церква там зберегла чистоту і цноту мов непорочна Христова наречена,

χαις, καὶ παρ'αὐτῶν δέχεσθαι τὴν λύσιν §30 καὶ ἐρμηγείαν, ἵνα φυλάττηται, προσέτι ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης §11 καὶ ἡ ἐνότης τοῦ πνεύματος τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς καθο§22λικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἀμείωτον ἀκαινοτόμητον καὶ §3 ἀπαράσάλευτον. §4

Ἵτι μὲν οὖν, θεότατοι, νὰ χειροτονεῖται μητροπολίτης Κυέβου §5 ὑπὸ τοῦ Ἀγιοτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης Μοσχοβίας ἐκλεγόμενος, §6 καὶ τῆς παρευρισκομένης περὶ αὐτὸν τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων συνόδου §7 καὶ συνεννοήσει ὑμετέρα, ἵνα ὁ Κυέβου μητροπολίτης χειροτο§8νοῦμενος εἰς τὴν μεγάλην Μοσχοβίαν καὶ ἐρχόμενος εἰς τὴν §9 ἐπαρχίαν τοῦ, ἂν περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἢ εἰς τοὺς νόμους σφάλῃ §10 καὶ ἐνεργεῖ παρὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν σκοπῶν τῆς ἀνατολικῆς §11 ἐκκλησίας, ἢ μετὰ τινὸς διαφέρεται, ἢ ἄλλη αἰτία παραλόγῳ ὑπὸ §12 κείται, ἵνα κρίνηται καὶ ἀνακρίνηται καὶ ἀργήται καὶ παιδεύηται §13 ὑπὸ τοῦ ἀγιοτάτου Πατριάρχου Μοσχοβίας καὶ τῆς κατ'αὐτὸν ἱεράς συνόδου. §14

Καὶ ὅτι ἐπίσκοπον νὰ μὴ καθήσῃ, μῆτε νὰ χειροτονῇ χωρὶς §15 τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου τῆς μεγάλης Μοσχοβίας τὴν γνώμην, §16 καλὸν καὶ νόμιμον καὶ συγχωρημένον, διὰ τὴν κατέχουσαν ἀνάγκην §17 τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἢ προ τῆς χειροτονίας τοῦ μητροπολίτου §18 πεμπθῇ (sic) γράμμα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ ἐκδόσιν, ἢ μετὰ τὴν §19 χειροτονίαν πεμπθῇ γράμμα πρὸς εἰδησιν, οὐδὲν διαφέρει, μόνον νὰ §20 μνημονεύῃ τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ εἶναι ἐπαρχία μὲν τοῦ §21 Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτροπομένη δὲ παρὰ τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου §22 Μοσχοβίας, εἰς τοῦτο καὶ συγχωροῦμεν καὶ συμβουλεύομεν, ἵνα μὴ §23 ἀνάγκης χωρὶς καταφρονουῦνται οἱ ὅροι τῶν πατέρων καὶ ἀνακτῆ ὁ Θεός. §24

и толкование, во еже хранитися ктому союзъ любви, и соединение духа мира, и достоинство католическия и апостольския вѣры немаленное, необновленное и непоколебимое.

Якоже убо, божественнѣйшии, хиротонисатися митрополиту Киевскому отъ святѣйшаго патриарха великия Москвы избранныи и обрѣтающыися при немъ святѣйшихъ архіереевъ собора и соизволевѣемъ вашимъ; яко да Киевскій митрополитъ, хиротонисуемый въ великой Москвѣ и грядущій во епархію свою аще въ православной вѣрѣ или въ законахъ погрѣшитъ и дѣйствуетъ кромѣ разума и мысли восточныя церкви, или с ѣкимъ разствуется, или по данной непристойной вины подлежить, — яко да судитися, и разсудитися, и запретитися, и наказуется отъ святѣйшаго патриарха Московскаго и иже с нимъ священнаго собора.

Якоже епископа да не извержетъ, ниже да не хиротонисаетъ без соизволения святѣйшаго патриарха великия Москвы, благое и законное и прощенное содержащи, ради нужды Константинополя. И аще прежде хиротонисания митрополита послана будетъ грамота въ Царьградъ, ради отпустительныя грамоты, или по хиротонисанию послана будетъ грамота къ вѣдомости — ни въ чемъ не рознится. Токмо да воспоминаетъ Константинопольскаго и да будетъ епархіа убо Константинопольскаго, намѣстническуюя отъ святѣйшаго патриарха Московскаго. В томъ и прошаемъ и совѣтуемъ, да не безъ всякия нужды пренебрегаются уставы отцевъ и прогвѣяется Богъ: в сихъ воспитани есмы, сія отъ божественныхъ заковъ научившихся, сія

і до того ж укріпився союз любові і єдність духу миру, не применшилося і не порушилося достоїнство соборної і апостольської віри.

Отже, побожні, з вашого дозволу нехай вибраного Київського митрополита висвячує святійший патріарх великої Московії та синод преосвященних архієреїв, що знаходиться при ньому, щоб висвячений великою Московією Київський митрополит вирушив у свою епархію і, якщо порушить проти православної віри чи законів, діятиме супротив намірів і рішень східної церкви чи перечитиме їй, чи вчинить нерозсудливо з іншої причини, то святійший патріарх великої Московії разом зі священним синодом нехай його судить і розсудить, засудить і виправить.

І щоб /митрополит/ не змістив, ані висвятив епископа без погодження з святійшим патріархом великої Московії, навіть законного й схваленого, навіть заради потреби Константинополя. А чи перед висвяченням митрополита буде вислана в Константинополь грамота для видачі дозволу, чи після висвячення для сповіщення про це — немає різниці, лише нехай пам'ятає Константинопольського патріарха, і нехай епархіа буде Константинопольського, а святійший Московський патріарх буде намісником — на це ми даємо згоду і радимо, щоб без необхідності не занедбувалися правила отців, бо прогнівється Бог.

Ἐν τούτοις ἀνατράφημεν, ταῦτα παρὰ τῶν θεῶν νόμα μμαθήκαμεν, ἢ 25 ταῦτα συμβουλευόμεν, γαληνότατοι, καὶ ἔσχομεν εἰπεῖν καὶ ἀπὸ τῆς γραφῆς ἢ 26 καὶ ἀπὸ μαρτυριῶν ἁγίων, καὶ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων ἢ 27 καὶ ἀπὸ τοῦς ὅρους τῶν πατέρων, καὶ ἀπὸ τῶν νεαρῶν τῶν πάλαι ἢ 29 αὐτοκρατόρων βασιλέων, ἀλλὰ φεύγοντες τὴν πολυλογία ἐσημιάσαμεν ἢ 30 τὰ παρόντα, καὶ μάλιστα ὡς γράφοντες πρὸς σοφοὺς τὰ θεῖα. Καὶ εἰ ἢ 31 μὲν δόξα χρηστὰ καὶ συμφέροντα, χάρις Θεῷ δι' οὗ λαλοῦμεν ἢ 32 καὶ κινούμεθα ἢ 34 ἐκκλησίαις ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι φαίνονται ὅσια, λαλοῦμεν γὰρ περὶ Θεοῦ καὶ τῆς ἢ 34 ἐκκλησίας ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, πρόσωπον γὰρ φησὶν ἀνθρώπου ἢ 35 Θεὸς οὐ λαμβάνει, μάλιστα οὐδὲ ἔτρεπεν ἡμῖν ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ἢ 1 νὰ ἀγαποῦμεν μέχρις αἵματος τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν ὑμῶν ἢ 2 βασιλείαν, περὶ πνευματικῶν πνευματικοὶ ὄντες, νὰ σκοπήσωμεν ἢ 3 τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ δίκαιον. Καὶ τὸ δὴ μέγιστον ἁμαρτία ἦν ἢ 4 μεγαλωτάτη, τὸ νὰ μὴ εἰπῶμεν εἰς τοιοῦτους ἁγίους ἄνδρας τὸ εὐλογον, ἢ 5 καὶ τὸ πρέπον, καὶ τὸ ἀνέγκλητον εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, οὐ ἡ χάρις καὶ ἄπειρον ἔλεος εἶη μετὰ τῶν θεοστέπτων ὑμῶν ἢ 6 καὶ ἁγίων κορυφῶν, καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ κατευθύνει τὰ διαβήματα ὑμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης, φωτίζουσα, συντίζουσα, καὶ διαφυλάττουσα ὑμᾶς ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἢ 8 εἰς ἑτῶν πολλῶν περιοδὸς, ἀμήν. ἢ 9

ἀπὸ Ἀδριανουπόλ[εως],
αχπστ', μηνὶ ἀπριλίῳ. ἢ 10

совѣтуемъ, тишайшіи. И могли бы реши и отъ писаній, и отъ свидѣтельства святыхъ, и отъ дѣяній соборныхъ, и отъ уставовъ отцевъ, и отъ новыхъ законовъ древнихъ самодержцевъ царей; но бѣгающе многословія написаномъ сія, наипаче же пишуще мудрымъ о божественныхъ дѣлѣхъ. И аще покажутся благая и полезная,—благодаръ Богу, имже глаголемъ, и движемъ же, и дѣйствуемъ. Аще же и порицаемая, но негли Святому Духу являються преподобная; глаголемъ бо о Богѣ и церкви о Святомъ Дусѣ. Лице бо, глаголетъ, человеку Богъ не возприметь. Наипаче же и не подобаше намъ, из младенческаго возраста возлюбити даже до крове державнѣйшаго и святаго вашего царствія, о духовныхъ духовные и суще умолчати истинно и праведно: наипаче же грѣхъ превеликій быше, еже не реши тавовымъ достойнымъ мужемъ пристойное и льпое, и еже не грѣшное во дни господни. Его же благодать и неизреченная милость да будетъ со Богомъ вѣнчанными вашими и святыми главы, и благословеніе его да править стопы ваша въ пути мира, просвѣщающе, и уразумѣюще, и сохраняюще васъ отъ всяваго предкновеія противнаго, видимыхъ и невидимыхъ, на окружевіе многихъ лѣтъ, аминь.

Отъ Адрианополя, 1686, мѣсяца апріліа. Іерусалимскій и вашъ богомолецъ и послушеньъ святому вашему царствію.

На цих заповідях ми виховані, за Божими законами навчені, тому таке радимо, тишайші, й можемо говорити згідно зі Святим Письмом і за свідченнями святих, і за рішеннями соборів, і за правилами отців, і за новими законами здавна самодержців-царів, але, уникаючи багатослів'я, ми визначили сучасний стан справ, пишучи про божественне для розумних. Якщо ж наша думка виявиться корисною і потрібною, то – дяка Богові, завдяки Якому говоримо, існуємо і діємо. Якщо ж видасться невартою, то лише Святому Духу відкрите благочестиве, ми ж говоримо про Бога і про церкву в Святому Дусі, бо Бог не зважає на обличчя людини, тим дужче не личить нам, які з молодого віку полюбили ваше могутнє і священне царство як своє кровне та будучи духовного особою серед духовних, замовчувати істину і справедливість. І найбільший гріх був би, якщо не скажемо таким достойним мужам благословенне і достойне і бездоганне в день Господній, милість і безмежне милосердя Якого нехай перебуває з вашими святыми і вінчаними Богом главами, благовоління Його нехай направить ваші стопи по дорозі миру, повчаючи, наставляючи і оберігаючи вас від усіх видимих і невидимих перешкод упродовж багатьох років. Аминь.

Із Адрианополя, 1686, місяця квітня.

Д\осифей\, Єрусалимський \патріарх\ і смиренний молитвенник за повелінням вашого святого царства.